

บทที่ 2

ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการสร้างแม่พิมพ์มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องนำเอาความรู้เกี่ยวกับทฤษฎีการออกแบบแม่พิมพ์มาใช้ในการออกแบบ เพื่อนำพิจารณาลักษณะขนาดแรง หน้าที่ใช้งาน และชิ้นส่วนอื่นๆ ที่ทำขึ้นเอง ก่อนที่จะนำมาวิเคราะห์หาตัวแปรต่างๆ ที่มีผลต่อการขึ้นรูป เพื่อนำมาเปรียบเทียบกับตัวแปรที่เหมาะสมต่อการขึ้นรูป ที่จะนำไปพัฒนาปรับปรุงแก้ไขแม่พิมพ์ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

2.1 นิยามศัพท์ที่สำคัญ

2.1.1 การขึ้นรูปลึก (Deep drawing) คือ การแปรสภาพ โลหะจากแบบเรียบให้เป็ปภาชนะรูปถ้วย (shell) การเปลี่ยนสภาพนี้ทำ ได้โดยการกดโลหะแผ่นเรียบด้วยพื้นที่เข้าไปในช่องว่างของตาย ซึ่งรูปแบบอาจเป็นรูปทรงกระบอก รูปกล่องที่มีด้านตรงเอียง และ เป็นเส้นโค้งเป็นต้น [1]

2.1.2 แรงกดขึ้นงาน (Blank holder force) คือ ขนาดของแรงกดของแผ่นกดขึ้นงาน (Blank holder) ที่พอเหมาะสำหรับป้องกันไม่ให้อันงานเกิดรอยย่นหรือขึ้นงานเกิดรอยฉีกขาด เช่น ถ้าแรงกดมากเกินไปจะทำให้ขึ้นงานเกิดรอยฉีกขาดหรือถ้าแรงกดน้อยเกินไปจะทำให้ ขึ้นงานเกิดรอยย่นได้ [1]

2.1.3 ดรอร์บีด (Draw bead) มีหน้าที่ในการควบคุมการไหลตัวของโลหะที่จะเข้าไปในตาย และช่วยป้องกันไม่ให้เกิดรอยย่น (Wrinkle) ในขณะที่ขึ้นรูป นอกจากนี้ยังช่วยลดแรงกดของเบงค์โฮลเตอร์ตลอดจนทำหน้าที่เหมือนกับ ปรับตัวรีดโลหะให้ความเครียด (Strain) ลดลง เพื่อเพิ่มคุณสมบัติในการขึ้นรูปของโลหะ [2]

2.1.4 ระเบียบการไฟไนต์เอลิเมนต์ (Finite Element Analysis : FEA) เป็นเทคนิคการวิเคราะห์เชิงตัวเลขเพื่อให้ได้มาซึ่งผลลัพธ์โดยประมาณของปัญหาที่หลากหลายในทางวิศวกรรม ซึ่งต้องประกอบด้วยสมการควบคุมระบบ และใช้เงื่อนไขขอบเขตเพื่อแก้สมการ [3]

2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

กิตติภักดิ์ รัตนจันทร์ เพื่อศึกษาหาความสามารถในการควบคุมการไหลของโลหะแผ่นของดรอร์บีด (Draw bead) ขึ้นอยู่กับตัวแปรหลายตัวต่างกันเช่นรูปร่างและความสูงของดรอร์บีด ความเร็วในการดึงขึ้นรูป สภาพการหล่อลื่นและสมบัติของโลหะแผ่น สำหรับในการวิจัยนี้ใช้ดรอร์บีดที่มีรูปร่างแบบครึ่งทรงกระบอกกลม (Half-round draw bead) โดยมีตัวแปรที่สนใจคือความสูงของดรอร์บีด สภาพการหล่อลื่นและความเร็วในการดึงขึ้นรูป ผลการทดลองแสดงให้เห็นว่าความสูงของดรอร์บีดและการหล่อลื่นมีผลกระทบต่อควบคุมการไหลของโลหะแผ่นที่จะเข้าสู่ช่องเปิดตายเป็นอย่างมาก เมื่อเพิ่มความสูงดรอร์บีดให้สูงขึ้นจะต้องใช้แรงกดแบบงกโฮลเตอร์เพิ่มมากขึ้นตามไปด้วย แต่รอยย่นที่เกิดขึ้นจะลดลง ในส่วนของการหล่อลื่นพบว่าเมื่อไม่ใช้สารหล่อลื่นจะไม่สามารถดึงขึ้นรูปได้เพราะจะเกิดการฉีกขาดที่ผนังขึ้นงานก่อน สำหรับความเร็วในการดึงขึ้นรูปในช่วงที่ใช้ในการทดลองพบว่า มีผลต่อคุณภาพของขึ้นงานสำเร็จน้อยมาก [2]

บุญส่ง จงกลณี ได้ศึกษาการออกแบบแม่พิมพ์ที่จะใช้ในการลากขึ้นรูปลึกขึ้นงานที่มีลักษณะไม่สมมาตร เพื่อใช้ในการทดสอบอิทธิพลของตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อการขึ้นรูป 4 ตัวแปร รูปร่างแผ่นเปล่า (Blank geometry) ขนาดแรงกดขึ้นงาน (Blank holding force : BHF) ชนิดของสารหล่อลื่น (Lubricant type) และรูปร่างดรอร์บีด (Draw bead geometry) ในขั้นตอนการทดสอบจะมีการ

บันทึกผลแรงกดขึ้นรูปและแรงกดขึ้นงานในขณะขึ้นรูปทุกครั้ง การวัดผลการทดลองจะนำเอาชิ้นงานที่ขึ้นรูปแล้วมาตรวจสอบความเสียหายและวัดขนาดของความเครียด (Strain) ที่เกิดขึ้นในตำแหน่งต่างๆบนชิ้นงานเพื่อใช้ในการวิเคราะห์ผลต่อไป จากการทดลองพบว่า รูปร่างของแผ่นตัดเปล่า และแรงกดขึ้นงานที่เหมาะสมนอกจากจะสามารถลดแรงที่ใช้ในการขึ้นรูปแล้วยังสามารถลดระดับความเครียดบนชิ้นงานได้อีกด้วย ขนาดของแรงกดขึ้นงานที่เหมาะสมจะขึ้นอยู่กับขนาดของแผ่นตัดเปล่าและกลไกของแม่พิมพ์ สารหล่อลื่นจะลดสัมประสิทธิ์ความเสียดทานที่ผิวสัมผัสของชิ้นงานโดยตรง และการใช้ดรอร์บีดที่มีขนาดที่เหมาะสม จะสามารถควบคุมการไหลของแผ่นตัดเปล่าเข้าสู่ดายได้ดี จะทำให้สามารถลดขนาดของความเครียดในบริเวณวิกฤติได้ดี อย่างไรก็ตามการใช้ดรอร์บีดจะต้องมีการปรับขนาด แผ่นตัดเปล่าให้โตขึ้น เพิ่มแรงกดขึ้นงาน และเลือกใช้สารหล่อลื่นให้เหมาะสม [4]

ทวีภัทร บุรณิทธิ,ทัศนชัย ผ่องผาย การขึ้นรูปโลหะแผ่นในการผลิตชิ้นส่วนรถยนต์มักเกิดปัญหาการเกิดรอยย่น การฉีกขาด และการสปริงตัวกลับ ทั้งนี้กระบวนการขึ้นรูปโลหะแผ่นนั้นมีการกำหนดค่าตัวแปรกระบวนการผลิตต่างๆ ที่สำคัญเช่น แรงกดของตัวประสานหรือแรงจับยึดแบลงค์ ตำแหน่งของดรอร์บีด และขนาดรูปร่างของแบลงค์ เป็นต้นงานวิจัยนี้ได้นำระเบียบวิธีไฟไนต์เอลิเมนต์แบบไม่เชิงเส้นมาประยุกต์ในการจำลองสถานการณ์และการวิเคราะห์การขึ้นรูปโลหะแผ่นของชิ้นส่วนขวางยึดเครื่องยนต์มาเป็นกรณีศึกษา โดยทำการศึกษาถึงอิทธิพลของแรงกดของตัวประสานและตำแหน่งดรอร์บีดแบบต่างๆ ต่อการไหลของวัสดุในกระบวนการขึ้นรูปโลหะที่มีต่อการฉีกขาดและการเกิดรอยย่นซึ่งเป็นเงื่อนไขการออกแบบหลัก แผ่นโลหะที่ใช้ในการศึกษานี้ คือ เหล็กกล้า JSC440W ที่มีความหนาเริ่มต้น 1 มม. ความสามารถในการขึ้นรูปขึ้นส่วนนี้ถูกพิจารณาโดยการเปรียบเทียบกับแผนภูมิขีดจำกัดการขึ้นรูป ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะที่สำคัญทางด้านความไม่เสถียรทางพลาสติกของแต่ละชนิดโลหะแผ่น ผลจากการศึกษาพบว่าดรอร์บีดสามารถควบคุมการไหลของวัสดุได้ดีกว่าการใช้แรงกดของตัวประสานเพียงอย่างเดียว การเลือกตำแหน่งดรอร์บีดมีความสำคัญ โดยการวางแนวดรอร์บีดอย่างสม่าเสมอนั้นไม่เพียงพอต่อการขึ้นรูปสำหรับกรณีศึกษานี้การใช้ดรอร์บีดแบบ 6 ช่วงตำแหน่งจะสามารถช่วยในการลดปัญหาทั้งการฉีกขาดและรอยย่นได้ดีในกรณีศึกษานี้ [5]

F. Mehmet [6] ได้วิเคราะห์ลักษณะการไหลตัวของโลหะแผ่นในกระบวนการลากขึ้นรูปด้วยลูก โดยการใช้ดรอปิส ว่าเกิดขึ้นในลักษณะใด และส่งต่อการขึ้นรูปมากน้อยเพียงใด พบว่า การนำดรอร์บีดมาใช้สามารถช่วยให้การไหลของโลหะได้ดีขึ้นอย่างชัดเจน

M. Samuel [7] ได้ศึกษาอิทธิพลของรูปทรงดรอร์บิสที่ส่งผลต่อการลากขึ้นรูปด้วยลูกโลหะแผ่น ได้พบว่ารูปทรงของดรอร์บีดมีอิทธิพลสูงมากกับการไหลตัวของแผ่นโลหะ โดยเฉพาะอย่างยิ่งรูปทรงที่มีความโค้งมนจะสามารถพาโลหะไหลได้ดีกว่ารูปทรงเหลี่ยม

H. Naceur [8] ได้หาความเหมาะสมในการออกแบบดรอร์บิสในกระบวนการลากขึ้นรูปโลหะแผ่น โดยการใช้วิธีการ Inverse Approach (IA) ซึ่งจะทำให้การ Restraining Force ไว้ เพื่อการออกแบบดรอร์บิส

Y. Ghoo [9] ได้นำวิธีการวิเคราะห์ไฟไนต์เอลิเมนต์มากใช้ในการออกแบบดรอร์บิสรูปทรงกลมลำดับขั้น และสี่เหลี่ยม เพื่อวิเคราะห์การไหลตัวและลักษณะความเสียหายที่จะเกิดขึ้นของแผ่นโลหะ

R. Li [10] ได้ศึกษาความเหมาะสมของกระบวนการลากขึ้นรูปโลหะแผ่น AA 6111-T4 โดยการใช้ดรอร์บิส ทำการวิเคราะห์ความเครียดที่เกิดขึ้นกับแผ่นโลหะ พบว่าการเพิ่มความสูงตั้งฉากกับแผ่น

โลหะจาก 0-5 มม. สามารถเพิ่มการไหลตัวได้ดี ซึ่งได้เปรียบเทียบระหว่างความลึกลับกับแรงกดเหยียบ (Blankholder Force)

Y.Y.Yang [11] ได้ทำการจำลองไฟไนต์เอลิเมนต์แบบ 2 มิติ แบบ Elasto-Plastic ของกระบวนการ Drawbead drawing โดยทำการออกแบบดรอว์บิสรูปทรงกลม และ สี่เหลี่ยม เพื่อวิเคราะห์แรงกดขึ้นรูป จากอิทธิพลของรูปทรงดรอว์บิส พบว่าการจำลองให้ผลลัพธ์ถูกต้องกับการทดลองอย่างดีเยี่ยม

J.A.Schey [12] ได้ศึกษาอิทธิพลของความเร็วต่อดรอว์บิส โดยการจำลอง ด้วยความเร็วช่วง 5 ถึง 240 mm/s ผสมกับน้ำมันพื้นที่ 4.5 ถึง 285 mm² เพื่อวิเคราะห์ความเสียหายที่เกิดขึ้น และการขึ้นรูป

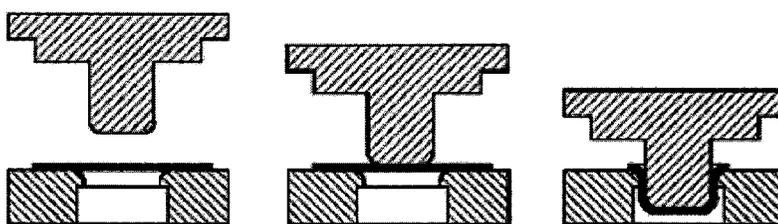
เป็นต้น แต่งานวิจัยที่กล่าวมาทั้งหมดนั้นเป็นการออกแบบดรอว์บิสและทำมาจากวัสดุโลหะทั้งสิ้น ซึ่งผลลัพธ์ส่วนใหญ่แสดงให้เห็นว่าการใช้ดรอว์บิสช่วยในการควบคุมการไหลตัวของชิ้นงานนั้น ยังขึ้นอยู่กับวัสดุชิ้นงาน รูปร่างของดรอว์บิสเอง ซึ่งงานวิจัยนี้จึงมุ่งเน้นการจำลองไฟไนต์เอลิเมนต์ของดรอว์บิสที่ทำมาจากยางธรรมชาติ (ยางแท่ง STR) และยางสังเคราะห์ ที่ผ่านการเสริมแรงด้วยแผ่นโลหะ เปรียบเทียบกับดรอว์บิสโลหะ เพื่อวิเคราะห์การไหลตัว และแรงลากขึ้นรูปของโลหะแผ่นต่างชนิดกันในกระบวนการลากขึ้นรูปถ้วยลึก

2.3 ทฤษฎีที่สำคัญ

2.3.1 ทฤษฎีการออกแบบแม่พิมพ์ขึ้นรูปลึก

การขึ้นรูปลึกโดยใช้ แม่พิมพ์ (Die) การดึงขึ้นรูปโดยใช้สื่อแรงดัน (Pressure medium) การดึงขึ้นรูปโดยใช้พลังงานกระตุ้น (Energy activation) การแบ่งแม่พิมพ์ตามโครงสร้างของแม่พิมพ์ ลากขึ้นรูปแบ่งออกเป็น 4 แบบ ดังต่อไปนี้

- 1) แม่พิมพ์ที่ไม่มีแผ่นจับยึดชิ้นงาน ดังแสดงในรูปที่ 2.1

รูปที่ 2.1 แม่พิมพ์แบบจันทะเดียวไม่มีแผ่นจับยึดชิ้นงาน [13]

แม่พิมพ์ที่ไม่มีแผ่นจับยึดชิ้นงาน ดังแสดงในรูปที่ 2.1 และปราศจากรอยย่นที่ชิ้นงาน ถ้าความต้านทานการโค้งตัวของโลหะแผ่นต้านความเค้นแรงกดที่ตั้งฉากกับแนวรัศมีได้สูงพอ สิ่งนี้จะ เป็นจริงได้เมื่ออัตราส่วนของเส้นผ่าศูนย์กลางของแผ่นงานต่อความหนา คือ d_0 ต่อ s_0 มีค่า 25 ถึง 40 ค่าน้อยที่สุดเป็นค่าสามารถใช้อัตราส่วนการขึ้นรูป β ค่ามากได้ ดังแสดงในสมการที่ 2.1 [13]

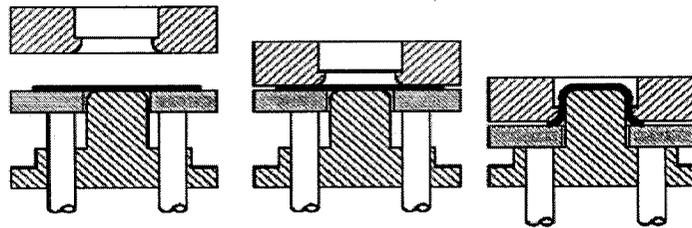
$$\frac{d_0}{s_0} \text{ มีค่าอยู่ระหว่าง 25 ถึง 40} \quad (2.1)$$

$$d_0 = \text{เส้นผ่าศูนย์กลางกลางของแผ่นชิ้นงาน (mm)}$$

$$s_0 = \text{ความหนาของชิ้นงาน (mm)}$$

การขึ้นรูปโดยไม่มีแผ่นจับยึดงานเป็นการใช้เครื่องมือที่มีโครงสร้างแบบง่าย ๆ เนื่องจากไม่มี ความเสียดทานที่เกิดจากแผ่นจับยึดงานจึงทำให้แรงในการขึ้นรูปลดลง และขอบเขตของอัตราส่วน β อาจเพิ่มขึ้น สิ่งจำเป็นสำหรับการขึ้นรูปของแม่พิมพ์จิงหะเดียวเมื่อใช้แม่พิมพ์ที่ไม่มีแผ่นจับยึดชิ้นงานที่ตายมีรูปทรงเรขาคณิตลักษณะพิเศษแต่ในการขึ้นรูปที่อัตราส่วนการขึ้นรูป β น้อยสามารถทำได้ดีกว่าที่ขอบของแผ่นงานจะถูกยกตัวขึ้น

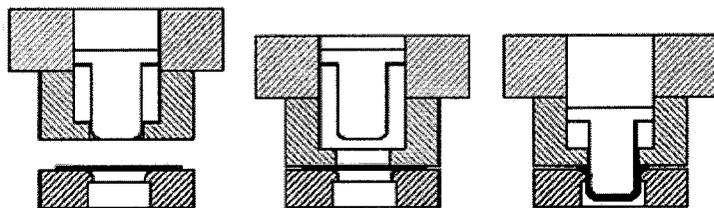
2) แม่พิมพ์จิงหะเดียวมีแผ่นจับยึดชิ้นงาน ดังแสดงในรูปที่ 2.2

รูปที่ 2.2 แม่พิมพ์แบบจิงหะเดียวมีแผ่นจับยึดชิ้นงาน [13]

แผ่นจับยึดชิ้นงานจะทำควบคู่กันกับตายคู่ชิ้นแทนเครื่องปั๊ม ดังนั้นเมื่อพินซ์ถูกยึดกับแท่นเครื่องและตายถูกยึดติดกับส่วนปืนตัวสไลด์เครื่องที่ด้านบนของแม่พิมพ์ในตำแหน่งแรงของแผ่นจับยึดชิ้นงานอยู่ในตอนเริ่มต้น ขึ้นรูป แผ่นชิ้นงานและตายสามารถจะใส่เข้าไปในตาย ได้ในตอนเริ่มต้นของการขึ้นรูปแผ่นจับยึดชิ้นงานและตายจะเป็นตัวไปกดแผ่นชิ้นงาน เมื่อสไลด์ส่วนบนเครื่องที่ลงมาตายคู่ชิ้นจะส่งแรงด้านข้างผ่านสลักนำ ไปดันที่นำไปดันที่แผ่นจับชิ้นงาน ดังนั้นผลที่เกิดขึ้นแรงในการขึ้นรูปมีแรงต่างกัน คือ แรงกดระหว่างพินซ์และแผ่นจับยึดชิ้นงาน

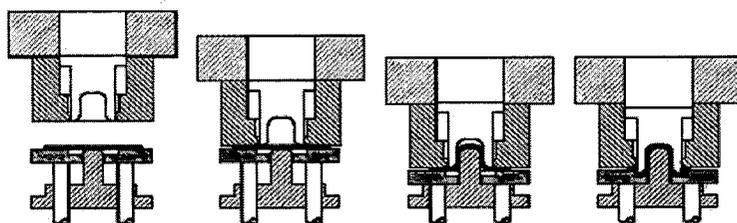
3) แม่พิมพ์สองจิงหะมีตัวสไลด์แผ่นจับยึดชิ้นงานเคลื่อนที่ ดังแสดงในรูปที่ 2.3

รูปที่ 2.3 แม่พิมพ์แบบสองจิงหะมีตัวสไลด์แผ่นจับยึดชิ้นงานเคลื่อนที่ [13]

จากรูปที่ 2.3 แผ่นจับยึดชิ้นงานเป็นส่วนหนึ่งของตัวสไลด์ส่วนเคลื่อนที่ด้านบนทิศทางการทำงานของแผ่นจับยึดชิ้นงานจะไปในทิศทางเดียวกันกับตัวสไลด์พื้นซ์ของเครื่องปั๊มตายของแม่พิมพ์จะยึดติดแน่นกับแท่นของเครื่องปั๊ม การใส่แผ่นชิ้นงานลงไปในตายจะกระทำในขณะที่พื้นซ์และแผ่นจับยึดชิ้นงานอยู่ในตำแหน่งบนในขั้นตอนแรกของการขึ้นรูปแผ่นจับยึดชิ้นงานจะกดลงบนแผ่นชิ้นงานและ ในขั้นที่สอง พื้นซ์จะเคลื่อนตัวลงมาทำการขึ้นรูปต่อไป

4) แม่พิมพ์สามจังหวะมีแผ่นจับยึดชิ้นงานเคลื่อนที่และตัวตายคู่ชั้น (Die cushion) ดังแสดงในรูปที่ 2.4

รูปที่ 2.4 แม่พิมพ์แบบสามจังหวะมีแผ่นจับยึดชิ้นงานเคลื่อนที่และตัวตายคู่ชั้น [13]

เมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างแม่พิมพ์สองจังหวะ ที่มีตัวสไลด์แผ่นยึดชิ้นงานเคลื่อนที่กับแม่พิมพ์สามจังหวะที่มีตายคู่ชั้นเพิ่มขึ้นมา จากรูปที่ 2.4 เมื่อเราใส่แผ่นชิ้นงานเข้าไปในตายแล้วพื้นซ์และแผ่นจับยึดชิ้นงานรวมทั้งตายคู่ชั้นจะอยู่ในตำแหน่งบนของแม่พิมพ์ ขั้นตอนแรกของการขึ้นรูปแผ่นชิ้นงานจะถูกกดอยู่ระหว่างแผ่นจับยึดชิ้นงานกับตายคู่ชั้นในตำแหน่งนี้แม่พิมพ์ส่วนจะเคลื่อนที่ลงมาและเริ่มต้นการขึ้นรูปด้วยพื้นซ์ซึ่งถูกติดตั้งไว้ที่แท่นเครื่องในจังหวะที่สองตัวสไลด์ของเครื่องปั๊มที่อยู่ด้านบนจะเคลื่อนตัวลงมา และทำการขึ้นรูปลึกลงซึ่งการออกแบบแม่พิมพ์ชนิดนี้จะเป็นการขึ้นรูปแบบดึงขึ้นรูปครั้งแรกและดึงขึ้นรูปกลับทางอยู่ในขั้นตอนเดียวกัน ซึ่งแรงในการดึงขึ้นรูปเป็นผลของแรงที่ต่างกันระหว่างพื้นซ์และแผ่นจับยึดชิ้นงาน [10]

2.3.2 ทฤษฎีเบื้องต้นเกี่ยวกับการดึงขึ้นรูป

1) แรงในการดึงขึ้นรูป (Punch force)

แรงที่ต้องใช้ในการขึ้นรูปจะแปรผันไปตามระยะชักของพื้นซ์ สามารถจะกำหนดได้ 2 วิธี คือ การกำหนดสมการจากทฤษฎีการไหลตัวของโลหะ หรือใช้สมการที่ได้จากประสบการณ์จากการทดลอง ซึ่งในทางปฏิบัติส่วนใหญ่การออกแบบแม่พิมพ์จะต้องทราบค่าแรงสูงสุดในการดึงขึ้นรูปจากการค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับแรงในการดึงขึ้นรูปที่แสดงถึงแรงสูงสุดนั้น จะขึ้นอยู่กับวัสดุของชิ้นงานและอัตราส่วนการขึ้นรูป ซึ่งจะได้ค่าของ $d_{F,max} \approx 0.07d_0$ การประมาณการหาแรงในการดึงขึ้นรูปสูงสุดที่ดีแสดงในสมการที่ 2.2 โดยแรงสูงสุดสามารถกำหนดจากประสิทธิภาพของการเปลี่ยนรูปของโลหะ ขนาดของเส้นผ่าศูนย์กลาง d_m ในสมการหมายถึงค่าเฉลี่ยระหว่างเส้นผ่าศูนย์กลางในถึงเส้นผ่าศูนย์กลางนอกของชิ้นงาน $d_m = d_1 + s_0$ โดย η_{dfe} มีค่าอยู่ในช่วง 0.5 ถึง 0.7 [14] และประยุกต์ใช้กับการขึ้นรูปชิ้นงานรูปทรงไม่สมมาตรดังแสดงในสมการที่ 2.3 [15]

$$F_d = \pi \times d_m \times s_0 \left[1.1 \frac{1.3 \times s_u}{\eta_{dfe}} \left[\ln \frac{d_0}{d_1} - 0.25 \right] \right] \quad (2.2)$$

$$F_d = \frac{s_y + s_u}{2} \times L_t \times s_0 \quad (2.3)$$

F_d	= แรงขึ้นรูป (kN)
d_m	= ค่าเฉลี่ยระหว่างเส้นผ่าศูนย์กลางในถึงเส้นผ่าศูนย์กลางนอกของชิ้นงาน (mm)
s_0	= ความหนาของชิ้นงาน (mm)
s_u	= ความเค้นสูงสุด (N/mm ²)
η_{dfe}	= ประสิทธิภาพของการเปลี่ยนรูปของโลหะ
d_0	= เส้นผ่าศูนย์กลางของแผ่นชิ้นงาน (mm)
d_1	= ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางของพินซ์ (mm)
s_y	= ความเค้นจุดคราก (N/mm ²)
L_t	= ความยาวรอบรูปทั้งหมด (mm)

2) แรงกดของแผ่นจับยึดชิ้นงาน (Blankholder pressure)

ขอบปึกของชิ้นงานที่ดึงขึ้นรูปจะได้รับความเค้นแรงกด ซึ่งเกิดในลักษณะตั้งฉากกับแนวรัศมีเป็นสาเหตุของการเกิดรอยร่นเนื่องจากการโก่งตัวของวัสดุ รอยร่นนี้สามารถหลีกเลี่ยงได้ขณะทำการดึงขึ้นรูป ถ้าพื้นที่สัมผัสของแผ่นจับยึดชิ้นงาน P_{BH} จะไปกดลงบนแผ่นขอบปึกชิ้นงานขณะทำการดึงขึ้นรูป ถ้าพื้นที่สัมผัสของแผ่นจับยึดชิ้นงาน คือ A_{BH} ดังนั้นการคำนวณค่าแรงกดที่ใช้กับแผ่นจับยึดชิ้นงานดังแสดงในสมการที่ 2.4 [15]

$$F_{BH} = A_{BH} \times P_{BH} \quad (2.4)$$

F_{BH}	= แรงกดยึดแผ่นชิ้นงาน (N)
P_{BH}	= พื้นที่สัมผัสของแผ่นจับยึดชิ้นงาน (N/mm ²)
A_{BH}	= แรงกดตันที่ใช้กับแผ่นจับยึดชิ้นงานต่ำที่สุด (mm ²)

แรงกดที่ใช้ในการหลีกเลี่ยงรอยร่นนี้ขึ้นอยู่กับวัสดุของแผ่นชิ้นงาน โดยจะสัมพันธ์กับความหนาและอัตราส่วนการขึ้นรูปของวัสดุ แรงกดของแผ่นจับยึดชิ้นงานสามารถประมาณค่าได้โดยใช้สมการที่ 2.5 ในที่นี้ตัวประกอบค่า C มีค่าอยู่ระหว่าง 2 ถึง 3 เป็นการคำนวณหาค่าแรงกดดังแสดงในสมการที่ 2.4 โดยใช้อัตราส่วนการขึ้นรูป $\beta = 2.0$ และใช้วัสดุที่มีค่า (Ultimate Tensile Strength) $s_u = 100, 200, 400$ และ 600 N/mm² ถูกพล็อตขึ้นมาเป็นกราฟโดยสัมพันธ์กันกับค่าความหนาของวัสดุ s_0 / d_0 ดังแสดงในรูปที่ 2.5 [15]

$$P_{BH} = 10^{-3} \times C \times s_u \left[(\beta - 1) + \frac{0.005 \times d_0}{s_0} \right] \quad (2.5)$$

P_{BH} = แรงกดตันที่ใช้กับแผ่นจับยึดชิ้นงานต่ำที่สุด (N/mm²)

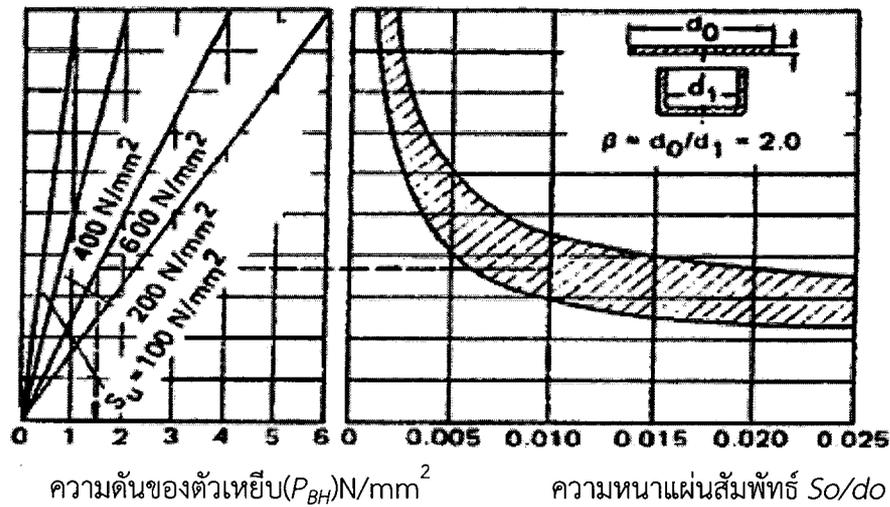
C = ค่าคงที่

s_u = ความเค้นสูงสุด (N/mm²)

β = อัตราส่วนการลดรูป

d_0 = เส้นผ่าศูนย์กลางกลางของแผ่นชิ้นงาน (mm)

s_0 = ความหนาของชิ้นงาน (mm)

รูปที่ 2.5 ค่าแรงกดตันของแผ่นจับยึดชิ้นงานที่ต้องการในการดึงขึ้นรูปครั้งแรก [15]

3) ระยะเผื่อช่องว่างของแม่พิมพ์ (Die Clearance)

ในทางปฏิบัติเพื่อกำหนดระยะเผื่อช่องว่างของแม่พิมพ์มักจะกำหนด โดยรูปสมการที่ได้มาจากการทดลอง สมการเหล่านี้อนุญาตให้ใช้ได้แต่เพียงการดึงขึ้นรูปลึกที่มีชิ้นงานเป็นรูปร่างกลมโดยไม่มีกริดของเนื้องาน (Ironing) ดังแสดงในสมการที่ 2.6 ถึง 2.9

$$u_D = S_0 + 0.07 \sqrt{10 S_0} \quad \text{สำหรับแผ่นเหล็ก} \quad (2.6)$$

$$u_D = S_0 + 0.02 \sqrt{10 S_0} \quad \text{สำหรับแผ่นอลูมิเนียม} \quad (2.7)$$

$$u_D = S_0 + 0.04 \sqrt{10 S_0} \quad \text{สำหรับโลหะที่ไม่ใช่เหล็กอื่นๆ} \quad (2.8)$$

$$u_D = S_0 + 0.02 \sqrt{10 S_0} \quad \text{สำหรับโลหะผสมอลูมิเนียมสูง} \quad (2.9)$$

ถ้าระยะเผื่อช่องว่างของแม่พิมพ์ (u_D) มีขนาดใหญ่เกินไป ชิ้นงานไม่สามารถที่จะขึ้นรูปเป็นขนาดของจริงของทรงกระบอกได้ เนื่องจากขอบบนของรูปถ้วยมีขนาดที่แผ่ขยายออกถ้าระยะเผื่อช่องว่างของแม่พิมพ์มีขนาดเล็กเกินไป การกดรีดโลหะ (Ironing) ก็จะเกิดขึ้น ซึ่งจะทำให้ใช้แรงในการดึงขึ้นรูปมากขึ้น และเพิ่มอันตรายจากการแตกของชิ้นงาน ยิ่งกว่านั้นอาจจะมีการรอยเชื่อม

เย็น (Cold welding) ซึ่งเกิดขึ้นระหว่างตายกับชิ้นงาน ปัญหาสำคัญในการเล็กระยะเมื่อช่องว่างสำหรับตายที่มีสาเหตุมาจากความแปรผันในความหนาของโลหะแผ่นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ อันเนื่องมาจากความสัมพันธ์กับพอกัดความเผื่อของความหนาเป็นอย่างมาก มันอาจจะทำให้บางส่วนแตกได้ในที่ที่ตรอยอื่น ๆ ขึ้น เมื่อตั้งขึ้นรูปด้วยระยะช่องว่างของตายที่มีขนาดเหมาะสมกับขนาดความหนาของแผ่นงานตามความเป็นจริง ถ้าความหนาของแผ่นงานนั้นเริ่มสูงขึ้นใกล้ขีดจำกัดพิบัติความเผื่อสูงสุด และ ช่องว่างตายที่มีขนาดเล็กเกินไปจะเกิดการรูดตัวของของโลหะขึ้น ซึ่งทำให้ความเป็นไปได้ของการแตกที่ชิ้นงานมีมากขึ้น ถ้าความหนาชิ้นงานมีขนาดใกล้เคียงขีดจำกัดพิบัติความเผื่อค่าต่ำสุดแล้วค่าระยะช่องว่างตายมีขนาดใหญ่เกินไปรอยย่นเป็นจิบก็จะก่อตัวขึ้น

การทำชิ้นงานที่เป็นรูปสี่เหลี่ยม ควรใช้ระยะช่องว่างของตายบริเวณที่มุมมากกว่าบริเวณผนังด้านข้างของชิ้นงาน เพราะว่าบริเวณมุมจะมีการไหลตัวของ เนื้องานอยู่ในวงจำกัด สำหรับการตั้งขึ้นรูปลึกลงกับความหนาที่ผนังของชิ้นงานที่ต้องการลดขนาด (Ironing) ระยะช่องว่างของตายจะมีขนาดเล็กกว่าความหนาของแผ่นงาน [11]

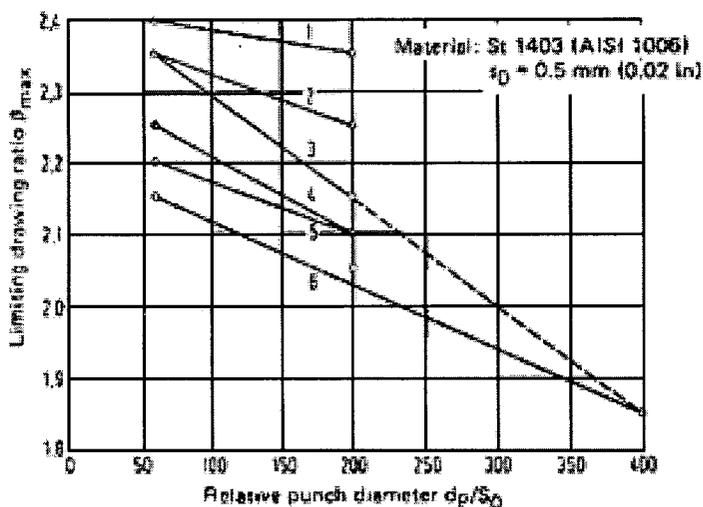
4) ขีดจำกัดอัตราส่วนการขึ้นรูป

การกำหนดค่าขีดจำกัดอัตราส่วนการขึ้นรูปที่เรียกว่า $\beta_{\max}$ มันเป็นค่าของการตั้งขึ้นรูปที่เหมาะสมของวัสดุ และขึ้นกับขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางแผ่นงาน d_0 และขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางของพื้นที่ d_1 ดังแสดงในสมการที่ 2.9

$$\beta_{\max} = \left[\frac{d_0}{d_1} \right]_{\max} \quad (2.10)$$

$$\begin{aligned} \beta_{\max} &= \text{ขีดจำกัดอัตราส่วนการขึ้นรูปที่เหมาะสมของวัสดุ} \\ d_0 &= \text{ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางแผ่นชิ้นงาน (mm)} \\ d_1 &= \text{ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางของพื้นที่ (mm)} \end{aligned}$$

ค่านี้เป็นค่าที่มีผลกระทบตามค่าตัวแปรหลายตัว สิ่งหนึ่งที่เป็นค่าตัวแปรที่สำคัญที่สุดคือ อัตราส่วนความหนากับเส้นผ่าศูนย์กลางแผ่นงานที่มีความสัมพันธ์กับเส้นผ่าศูนย์กลางพื้นที่ d_p/s_0 โดยปกติค่าอัตราส่วนการขึ้นรูปสูงสุด $\beta_{\max}$ จะสูงขึ้นถ้าค่าความสัมพันธ์ของเส้นผ่าศูนย์กลางพื้นที่ d_p/s_0 มีค่าต่ำลง ดังนั้นการปฏิบัติงานในระบบของการหล่อขึ้นรูปมีอิทธิพลต่อค่าอัตราส่วนการขึ้นรูปสูงสุด $\beta_{\max}$ ด้วย ดังนั้นค่าความเสียหายที่ตายและแผ่นจับยึดชิ้นงานจะมีค่าน้อยลง แต่สัมพันธ์กับความเสียหายที่พื้นที่มีค่ามากขึ้น จึงสามารถใช้ค่าขีดจำกัดอัตราส่วนการขึ้นรูปที่มีค่ามากได้ ดังแสดงในรูปที่ 2.6 [11] และตารางที่ 2.1 [4]

รูปที่ 2.6 อัตราส่วนการขึ้นรูป [15]

ตารางที่ 2.1 ตารางแสดงค่าอัตราส่วนการขึ้นรูปสูงสุด [4]

Material	β_{max}
Steel sheet , depending on quality	1.8 – 2.2
Aluminum , copper , Al Cu Mg sheet	2.1
Brass sheet , depending on prestrain	1.7 – 2.2

2.3.3 สารหล่อลื่นในงานดึงขึ้นรูปลึก

การเลือกสารหล่อลื่นที่เหมาะสมเพื่อใช้ในการขึ้นรูป ขึ้นอยู่กับวัสดุที่ทำชิ้นงาน สภาพผิวของวัสดุ รวมทั้งสภาพผิวของวัสดุที่ใช้ทำแม่พิมพ์ด้วย สารหล่อลื่นที่ใช้กันทั่วไปกับงานดึงขึ้นรูปลึก สารที่เป็นตัวผสม ตัวอย่าง เช่น กราไฟต์ ซิงค์ไฟต์ ปูนขาว ซอลก์ ฮาโลเจน และสารประกอบของฟอสฟอรัส หรือเป็นตะกั่วออกไซด์ขาว สารหล่อลื่นที่กล่าวมาถูกใช้ผสมกับน้ำมันเครื่อง เพื่อเป็นส่วนช่วยให้สารเหล่านั้นรวมตัวกันได้เมื่ออยู่ภายใต้แรงกดดันสูง สารหล่อลื่นที่อยู่ในรูปของแข็ง (Solid lubrication) ได้แก่ สารสบู่ (Metal soap) โมลิบดีนัมไดซัลไฟด์ และ กราไฟต์เหลว (Colloidal graphite) ได้ถูกใช้ในงานดึงขึ้นรูปลึกด้วย สารดังกล่าวมานี้สามารถที่จะปกป้องการสัมผัสโดยตรงระหว่างดาบกับแผ่นชิ้นงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งวัสดุจำพวก ออสเทนไนติก ตัวอย่าง เช่น [X 5 CrNi18 9(AISI 304 SS)] สามารถที่จะใช้กระบวนการดึงขึ้นรูปได้โดยปราศจากรอยขีดข่วน เมื่อแม่พิมพ์ที่ทำมาจากเหล็กแม่พิมพ์ 210 Cr (AISI D3) เพียงแต่ใช้สารสบู่ (Metal soap) หล่อลื่นเท่านั้น ผิวงานสำเร็จจากการตรวจวัดพิสัยจนแล้วว่า อนุภาคองค์ประกอบที่ผิวของชิ้นงานรูปถ้วยที่ได้ผ่านการดึงขึ้นรูปด้วยสารหล่อลื่นแคดเมียมสเตียเรท (Cadmium stearate) ที่บนแผ่นชิ้นงานชี้ให้เห็นว่าไม่มีการสัมผัสกันโดยตรงระหว่างแผ่นงานกับดาบ เมื่อวัสดุที่ใช้กับงานดึงขึ้นรูปแล้วยังปรากฏว่ามีการขึ้นรูปได้ยากลำบาก เช่น การขึ้นรูปชิ้นงานที่มีรูปร่างแบบสี่เหลี่ยม หรือขึ้นรูปถ้วยลึก ดังนั้นอาจจำเป็นต้องใช้สารหล่อลื่นช่วย เช่น การเคลือบด้วยฟอสเฟต (Phosphate

coating) ในการเพิ่มการหล่อลื่นของตัวเองเพื่อจะป้องกันการเกิดล้า (Fretting) ส่วนประกอบของการขึ้นรูปกับชิ้นงานที่มีรัศมีด้านล่างขนาดใหญ่มากนั้นจะต้องการสารหล่อลื่นที่จะช่วยคงรูปความหนาไว้ มิฉะนั้นมันอาจจะทำให้ชิ้นงานที่จะขึ้นรูปได้ไม่สม่ำเสมอ ในการดึงขึ้นรูปแผ่นพอลิที่มาจากพลาสติก (PVC, PTFE) สามารถทำให้สำเร็จในกระบวนการผลิต ซึ่งเป็นรูปร่างส่วนประกอบแบบง่ายๆ ของวัสดุที่มีความเหนียวแน่น บางครั้งใช้แผ่นงานที่ทำจาก (Stainless-steel) และเคลือบด้วยพลาสติกฟิล์ม ซึ่งอาจจะเป็นการจุ่ม หรือ การสเปรย์ ค่าขีดจำกัดอัตราส่วนการขึ้นรูปที่มีค่ามากสามารถใช้ได้ ถ้าค่าสัมประสิทธิ์ของแรงเสียดทานระหว่างรัศมีพื้นที่กับแผ่นงานมีอัตราสูงขึ้น (จากพื้นที่ผิวหยาบ และ พื้นที่บริเวณนี้ไม่มีสารหล่อลื่น) และแรงเสียดทานระหว่างแผ่นงานกับด้ามมีอัตราต่ำสุดเท่าที่เป็นไปได้ ดังแสดงในตารางที่ 2.2 [15]

ตารางที่ 2.2 สารหล่อลื่นที่ใช้กับการดึงขึ้นรูปเหล็ก [15]

วัสดุและโลหะผสม	ขึ้นรูปเย็น	ขึ้นรูปร้อน
อลูมิเนียม	สารละลายสังเคราะห์ MO + FO, E, L ซัสเพนชัน, Wa ซัสเพนชัน, สารละลายของ S	G ซัสเพนชัน (สารแขวนลอย)
ทองแดง	E+FO, MO+FO, S ซัสเพนชัน, Wa ซัสเพนชัน, T ซัสเพนชันและสารละลายสังเคราะห์	ผงสีผสมน้ำมัน (Pigmented pastes) G ซัสเพนชัน
แมกนีเซียม	สารละลาย+FC, MO+FC	G+MoS ₂ , S+Wa, T+G
นิกเกิล	E, MO + EP, CI Wa . CC + S	G ซัสเพนชัน MoS ₂ ซัสเพนชัน, การเคลือบเรซิน กับ + Sa
โลหะทนไฟ	แผ่นทองแดง	MoS ₂ , G ซัสเพนชัน
เหล็กผสมคาร์บอน, โลหะผสมต่ำ	E, S เหลว, Wa , FO + Mo, P, CC + S, MoS ₂ หรือ G ในจารบี, สารละลายสังเคราะห์	G ซัสเพนชัน
สแตนเลส	FO + MO, Wa, P, MO + EP,	G ซัสเพนชัน

2.3.4 ข้อบกพร่องในระหว่างการขึ้นรูป

การขึ้นรูปโลหะแผ่น (Sheet metal forming) ที่มาจากการผลิตโดยวิธีการขึ้นรูปเย็น (Cold forming) ในรูปแบบการปั๊มขึ้นรูป (Stamping) มักจะเกิดความเสียหายแบบการคอคอด (Necking) การฉีกขาด (Tearing) การเกิดรอยย่น (Wrinkling) และเกิดการสปริงตัวกลับ (Spring back) อย่างไรก็ตามวิธีนี้เป็นวิธีที่ทำให้การผลิตขึ้นรูปเป็นไปอย่างสะดวกและรวดเร็วเมื่อแม่พิมพ์ได้รับการออกแบบอย่างเหมาะสมจึงมีความจำเป็นที่จะต้องออกแบบกระบวนการปั๊มขึ้นรูปที่ปราศจากความเสียหายจากกรณีดังกล่าว การเกิดรอยย่นและการฉีกขาด จากการปั๊มขึ้นรูปนั้นมักเป็นปัญหาหลักที่ผู้ออกแบบจะต้องคำนึงถึงเป็นอันดับแรกก่อน จากนั้นจึงพิจารณาผลกระทบจากการเกิดสปริงตัวกลับ [5]

ปัญหาหลักที่พบในการขึ้นรูปโลหะแผ่นคือการแตก การโก่ง (Buckling) และการย่น การเสียรูป (Shape distortion) โลหะหย่อน (Loose metal) และเนื้อผิวเสีย (Undesirable surface textures) เกิดขึ้นอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างซึ่งจะทำให้ชิ้นงานโลหะแผ่นนั้นใช้ไม่ได้ผลของปัญหาดังกล่าวสามารถอธิบายได้ดังต่อไปนี้ [4]

1) การแตก (Cracking)

เกิดขึ้นเมื่อแผ่นแบลنگ์โลหะได้รับแรงจากการดึงยึดขึ้นรูปหรือแรงเฉือนจากการดรอว์มากเกินไปจนขีดจำกัดความเสียหายของวัสดุ ตามสภาพความเครียดที่พึงจะรับได้ อัตราความเครียดและอุณหภูมิ ในการดึงยึดเริ่มต้นแผ่นโลหะจะบางลงอย่างสม่ำเสมอในพื้นที่ทั่วไป เมื่อไปถึงจุดที่มีการเปลี่ยนรูปมากทำให้เกิดแถบที่บางเฉพาะแห่งที่เรียกว่าการคอด ซึ่งสุดท้ายทำให้แผ่นโลหะแตก การเกิดรอยคอดโดยทั่วไปถือว่าเป็นความเสียหาย เพราะทำให้เกิดจุดบกพร่องที่มองเห็นได้และทำให้โครงสร้างอ่อนแอ การแตกจากการเฉือนสามารถเกิดขึ้นได้โดยไม่มีการลดความหนามาก่อน ตัวอย่างทั่วไปของการแตกลักษณะนี้ก็คือการตัดซอย (Slitting) การแบลنگ์ (Blanking) และการทริม (Trimming) ในการปฏิบัติงานแผ่นโลหะจะถูกเฉือนโดยขอบคมมีดที่ใช้แรงกดในแนวตั้งฉากกับระนาบของแผ่นโลหะจะทำให้มีความเสียหายเกิดขึ้น แต่จะน้อยกว่าความเสียหายจากการดึงยึดขึ้นรูป

2) การโก่งและการย่น (Buckling and Wrinkling)

ในการขึ้นรูปด้วยพื้นที่กดอัดบนแผ่นแบลنگ์โลหะจะทำให้แผ่นโลหะยึดและดึงผ่านแหวนจับยึดของแผ่นแบลنگ์บริเวณขอบอย่างต่อเนื่องจนกระทั่งมีขนาดเล็กลงทำให้เกิดความเค้นกดในแนวเส้นรอบวง ถ้าความเค้นนี้มีค่าถึงระดับวิกฤติของวัสดุและความหนาจะทำให้เกิดเป็นคลื่นเล็กน้อยซึ่งเรียกว่าการโก่ง การโก่งอาจจะพัฒนาเป็นคลื่นที่มองเห็นได้ชัดเจนจำนวนมากต่อเนื่องกันเรียกว่ารอยย่น ถ้าแรงจับยึดแผ่นแบลنگ์ไม่สูงพอสามารถทำให้เกิดรอยย่นที่ตำแหน่งอื่นๆได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งบริเวณที่มีการเปลี่ยนหน้าตัดกระทันหันและบริเวณที่ไม่มีโลหะไหลเข้ามาหรือสัมผัสเพียงด้านเดียวเท่านั้น ถ้ามีรอยย่นมากผิดปกติโลหะอาจพับทบกันสองถึงสามชั้นซึ่งอาจทำให้บริเวณอื่นแตกได้เพราะโลหะไม่สามารถไหลตามปกติได้ ด้วยเหตุนี้การเพิ่มแรงจับยึดแผ่นแบลنگ์จึงใช้แก้ปัญหาการแตกได้

3) การเสียรูป (Shape distortion)

โลหะจะเปลี่ยนรูปในช่วงยึดหยุ่นและช่วงพลาสติกด้วยแรงที่ใช้ในการขึ้นรูป เมื่อเอาแรงภายนอกออกความเค้นยึดหยุ่นภายในมีการคลายตัว บางแห่งที่มีการคลายตัวอย่างสมบูรณ์ก็ทำให้ขนาดของชิ้นงานเปลี่ยนไปเพียงเล็กน้อยเท่านั้น อย่างไรก็ตาม ในบริเวณที่ได้รับการดัด (Bending) มีการกระจายความเค้นยึดหยุ่นตลอดความหนา นั่นคือความเค้นที่ผิวด้านนอกแตกต่างจากความเค้นด้านใน ถ้ารูปทรงของชิ้นงานไม่สามารถบังคับความเค้นเหล่านี้ไว้ได้ การคลายตัวจะทำให้รูปร่างของชิ้นงานเปลี่ยนไปซึ่งเรียกว่าการเสียรูปหรือการดีดกลับ (springback) การดีดกลับสามารถชดเชยสำหรับการออกแบบแม่พิมพ์ให้เหมาะสมกับสมบัติวัสดุ แต่อาจจะยังคงมีปัญหาหากถ้าแผ่นแบลنگ์แต่ละแผ่นมีสมบัติของวัสดุหรือกรรมวิธีเปลี่ยนแปลง

4) โลหะหย่อน (Loose metal)

เกิดขึ้นในบริเวณที่ไม่มีมีการเปลี่ยนรูปและไม่ต้องการให้เกิดขึ้น เพราะจะมีการเปลี่ยนรูปทรงได้ง่าย ปรากฏการณ์นี้เรียกว่าออยล์คานนิ่ง (Oil canning) ซึ่งอาจมีบางแห่งยุบหรือนูนจากปกติ ในการดัดดอเป็นมุมแหลมตั้งแต่ 2 แห่งขึ้นไปอย่างทันทีในทิศทางเดียวกันเช่น การดัดเป็นลอน

แหลมๆ มีแนวโน้มที่จะทำให้โลหะระหว่างลอนมีการหย่อนเพราะการดึงโลหะข้ามลอนเป็นสิ่งที่ทำได้ยาก บางครั้งอาจหลีกเลี่ยงปัญหาได้โดยไม่ให้โลหะสัมผัสรอยनुทั้ง 2 รอยในเวลาเดียวกันดังนั้นการยึดเกิดขึ้นก่อนสัมผัสรอยที่สอง โลหะหย่อนมีแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นได้ในบริเวณศูนย์กลางของชิ้นงานขนาดใหญ่ที่ค่อนข้างแบนเรียบหรือมีความโค้งเล็กน้อย การเพิ่มแรงเพื่อควบคุมรอบๆขอบแผ่นแบลงก์ทำให้ปัญหานี้ดีขึ้น

5) เนื้อผิวเสีย (Undesirable surface textures)

โลหะแผ่นที่มีการเปลี่ยนรูปร่างอย่างมากโดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าโลหะมีเกรนหยาบมักจะทำให้เนื้อผิวโลหะไม่เรียบซึ่งเรียกว่าผิวส้ม (Orange peel) ปกติจะไม่ยอมให้เกิดขึ้นบนผิวชิ้นงานที่มองเห็นได้ในขณะใช้งาน ปัญหาของผิวที่เกิดขึ้นบนโลหะอีกอย่างหนึ่งก็คือการยึดที่จุดคราก นั่นคือวัสดุยึดตัวออกอีกหลายเปอร์เซ็นต์หลังการครากโดยไม่ต้องเพิ่มแรงกระทำ การเปลี่ยนรูปร่างที่ระดับความเครียดต่ำในโลหะเหล่านี้เกิดขึ้นมากในลักษณะที่เป็นแถบไม่สม่ำเสมอบนผิวโลหะเรียกว่าเส้นลือเตอร์ (Lueders line) หรือริ้วคราก (Stretcher strains) ความบกพร่องนี้จะหายไปเมื่อมีระดับความเครียดปานกลางและสูง อย่างไรก็ตามชิ้นงานเกือบทุกชิ้นมีบางบริเวณที่มีระดับความเครียดต่ำ ความบกพร่องนี้ไม่สามารถปกปิดด้วยการพ่นสี เหล็กกล้าผิวบริสุทธิ์ที่ผ่านการบ่ม อะลูมิเนียมและแมกนีเซียมเจือบางชนิดเกิดเส้นลือเตอร์อย่างชัดเจน [4]

2.3.5 ชนิดของเหล็กแผ่นที่ใช้ในการขึ้นรูป

เหล็กแผ่นรีดเย็นเป็นโลหะที่ใช้มากในการอัดโลหะ เนื่องจากเหล็กแผ่นชนิดนี้จะถูกรีดเป็นแผ่น ณ อุณหภูมิห้องจึงได้ผิวเรียบและละเอียด นิยมใช้ทำตัวถังส่วนนอกรถยนต์ เครื่องใช้ไฟฟ้า เครื่องเขียน หรือชิ้นส่วนของเครื่องใช้ที่ต้องการความสวยงาม JIS (Japanese Industrial Standard) ได้กำหนดชนิดของเหล็กแผ่น SPCC เป็นชนิดที่นิยมใช้มากที่สุดในงานอัดโลหะ ยกเว้นอัดขึ้นรูปลึกมาก (Sever deep-drawing) ผิวของเหล็กแผ่นเหล่านี้จะแบ่งออกเป็นชนิดด้าน (Dull sheet) ซึ่งรีดจากลูกรีดผิวหยาบ และผิวเรียบ (Bright sheet) ซึ่งรีดจากลูกรีดละเอียด

SPCC เป็นสัญลักษณ์หนึ่งของเกรดเหล็ก (Steel grade) ตามมาตรฐาน JIS G3141:1996 (Cold reduced carbon steel sheets and strip) ซึ่งเป็นเหล็กแผ่นรีดเย็น (Commercial quality) ใช้สำหรับงานทั่วไป นอกจากนี้ยังมีเกรดอื่นอีก เช่น SPCD ซึ่งเป็น (Drawing quality) ใช้สำหรับงานขึ้นรูป และ SPCE (Deep draw quality) สำหรับงานขึ้นรูปลึก ดังแสดงในตารางที่ 2.3 [13]

ตารางที่ 2.3 เหล็กรีดเย็น (มาตรฐาน JIS) มาตรฐาน [16]

ชนิด	ส่วนผสม					การใช้งาน
	C	Si	Mn	P	S	
SPCC	<0.12	-	<0.05	<0.040	<0.045	ใช้อัดโลหะทั่วไป
SPCD	<0.10	-	<0.45	<0.035	<0.035	ใช้อัดขึ้นรูป
SPCE	<0.18	-	<0.40	<0.030	<0.030	ใช้อัดขึ้นรูปลึก

ตารางที่ 2.4 เหล็กรีดเย็น (มาตรฐาน JIS) สมบัติทางกล [16]

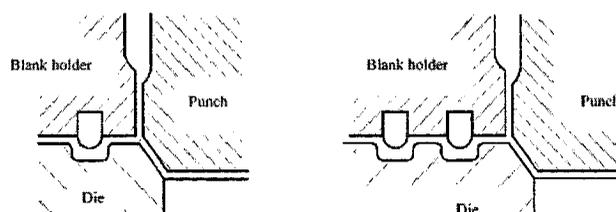
Symbol of quality	Tensile strength (N/mm ²)	Elongation %						Tensile test piece
	Discrimination according to nominal thickness(mm)							
	0.25 or over	0.25 to 0.4	0.40 to 0.6	0.60 to 1	1.0 to 1.6	1.6 to a 2.5	2.50 or over	
SPCC	270	32	34	36	37	36	36	No.5,in
SPCD	270	34	36	38	39	40	40	rolling
SPCE	270	36	38	40	40	42	42	direction

2.3.6 ดรอร์บีด (Draw bead)

การควบคุมแรงกดแบลنگ์ไฮดรอลิกที่ไม่พอเพียง จะทำให้เกิดรอยย่นของโลหะ ซึ่งการย่นนี้จะให้โลหะแผ่นไม่สามารถที่จะไหลตัวได้ ทำให้บริเวณส่วนกันของชิ้นงานถูกพันซ์ตันฉีกขาดแต่ถ้าแรงกดของแบลنگ์ไฮดรอลิกมากเกินไป โลหะก็จะไม่สามารถไหลตัวเช่นเดียวกัน โดยเฉพาะการขึ้นรูปกล่องสี่เหลี่ยมจะทำให้อัตราการไหลของแต่ละจุดไม่เท่ากัน ทำให้แรงที่ใช้ในการกดแต่ละจุดไม่เท่ากันด้วย สำหรับบริเวณที่ต้องการแรงกดมากจะใช้ดรอร์บีดเข้ามาช่วยเพื่อทำให้การไหลตัวของโลหะช้าลง [2]

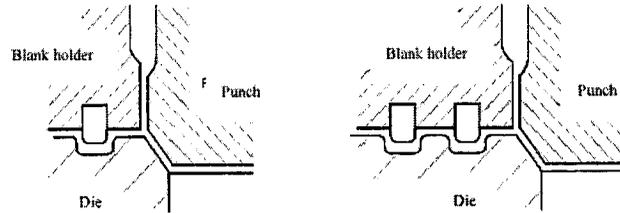
ดรอร์บีดมีหน้าที่ควบคุมการไหลตัวของโลหะที่จะไหลเข้าไปในตาย และช่วยป้องกันไม่ให้เกิดรอยย่น (Wrinkle) ในขณะที่ขึ้นรูปนอกจากนี้ยังช่วยลดแรงกดของแบลنگ์ไฮดรอลิกและตัวรีดโลหะให้ความเครียดลดลงเป็นการเพิ่มคุณสมบัติในการขึ้นรูปของโลหะ การติดตั้งดรอร์บีดสามารถติดตั้งที่ของแบลنگ์ไฮดรอลิกหรือที่ตายก็ได้แต่ปกตินิยมติดตั้งอยู่ที่ของแบลنگ์ไฮดรอลิก และร่องบีด (Bead) จะอยู่ที่ตาย [1]

1) ปลายโค้งมน (Round Bead) ปลายโค้งมนมีทั้งแบบเดี่ยว (Single bead) ใช้กับการขึ้นรูปโดยทั่วไปที่ต้องการควบคุมอัตราการไหลตัวของโลหะในขณะที่ขึ้นรูป และแบบคู่ (Double bead) ใช้ในกรณีที่ Single bead ไม่สามารถควบคุมการไหลของโลหะได้เพียงพอ ดังแสดงในรูปที่ 2.7 [1]

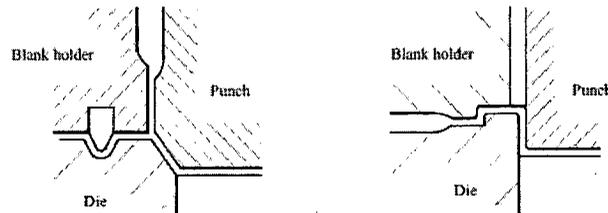
รูปที่ 2.7 (ก) แบบเดี่ยว (Single bead) (ข) แบบคู่ (Double bead) [1]

2) แบบสี่เหลี่ยม (Square bead) สามารถควบคุมการไหลของโลหะได้มากกว่า (Double type) และแบบคู่ (Double bead) ควบคุมอัตราการไหลของโลหะได้ดีกว่า 3 แบบที่กล่าวมา ดังแสดงในรูปที่ 2.8

รูปที่ 2.8 (ก) แบบเดี่ยว (Single bead) (ข) แบบคู่ (Double bead) [1]

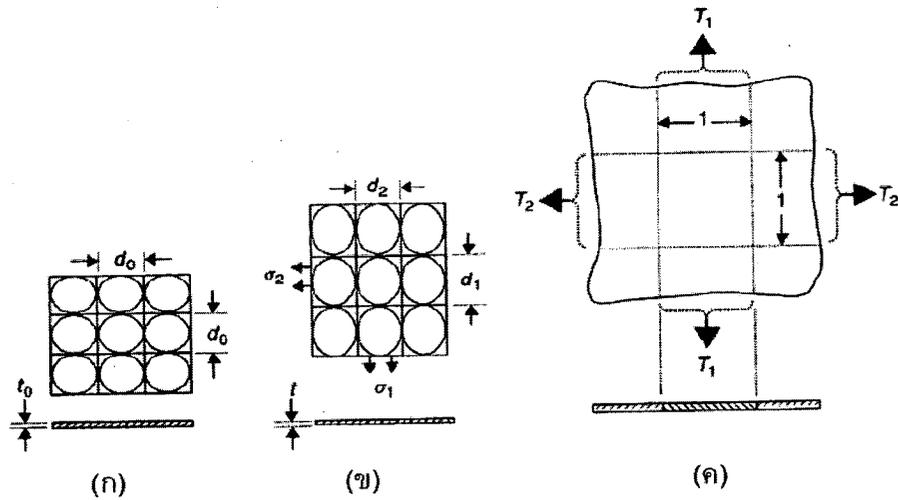
3) แบบสามเหลี่ยม (Three angle bead) จากรูปที่ 2.11 (ก) และแบบไม่ไหลตัว (Lock bead) (ข) ใช้ในการขึ้นรูปที่ไม่ต้องการให้โลหะเกิดการไหลตัวในระหว่างการขึ้นรูปดังแสดงในรูปที่ 2.9

รูปที่ 2.9 (ก) สามเหลี่ยม (Three angle bead) (ข) แบบไม่ไหลตัว (Lock bead) [1]

2.3.7 การเปลี่ยนรูปของโลหะแผ่นในระนาบความเค้น

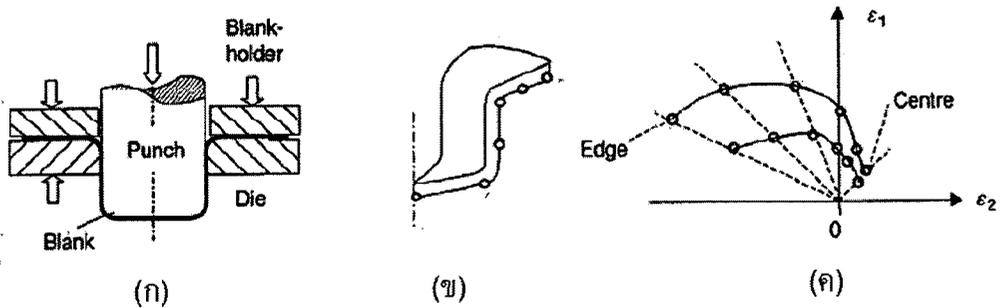
ในขณะที่มีการเปลี่ยนรูปบนระนาบความเค้น (Plane stress) พิจารณา (Work hardening) ของวัสดุ ซึ่งเขากำลังประยุกต์ใช้ทฤษฎีสัดส่วนการเปลี่ยนรูป ลักษณะที่ยังไม่มีการเปลี่ยนรูปที่ความหนา t_0 ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง d_0 หรือตารางขนาด d_0 (ก) ดังนั้นในระหว่างการเปลี่ยนรูปวงกลมจะเปลี่ยนไปเป็นวงรี แกนหลัก (Major) คือ d_1 แกนรอง (Minor) คือ d_2 ถ้าปรับตารางสี่เหลี่ยมให้เข้ากับทิศทางหลักของกริดวงกลม จะกลายเป็นสี่เหลี่ยมผืนผ้า (ข) ส่วนความหนา คือ t ตามที่กรณี (ค) ความเค้นที่ทำให้เปลี่ยนรูปคือ σ_1 และ σ_2 ดังแสดงในรูปที่ 2.10

รูปที่ 2.10 กรณีการเปลี่ยนแปลงรูปร่างของกริด [14]

2.3.8 แผนภาพความเครียด (Strain diagram)

ความเครียดเฉพาะจุดที่เกิดขึ้น สามารถวัดได้จากกริดวงกลม แผนภาพความเครียด ตำแหน่งต่างๆ ของถ้วยทรงกระบอก การขึ้นรูปถ้วยทรงกระบอก ชั้นส่วนย่อยของถ้วยทรงกระบอก แสดงค่าความเครียดที่วัดได้ ผลค่าความเครียดที่ได้จากการขึ้นรูปถ้วยทรงกระบอก ดังแสดงในรูปที่ 2.11 [17]

รูปที่ 2.11 แผนภาพความเครียดตำแหน่งต่างๆ ของถ้วยทรงกระบอก [17]

1) ค่าความเครียดหลัก (Principal strains)

ความเครียดหลักที่เกิดขึ้นจุดสุดท้ายของกระบวนการ

$$\epsilon_1 = \ln \frac{d_1}{d_0} ; \quad \epsilon_2 = \ln \frac{d_2}{d_0} ; \quad \epsilon_3 = \ln \frac{t}{t_0} \tag{2.15}$$

ϵ_1 = ค่าความเครียดหลัก

ϵ_2 = ค่าความเครียดตรง

- ε_3 = ค่าความเครียดที่ความหนา
 d_0 = ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางกริด
 d_1 = ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางกริดเปลี่ยนแปลงในแกนหลัก
 d_2 = ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางกริดเปลี่ยนแปลงในแกนรอง
 t = ค่าความหนาชิ้นงานที่เปลี่ยนแปลง
 t_0 = ค่าความหนาชิ้นงาน

2) อัตราส่วนของความเครียด (Strain ratio)

โดยปกติเส้นแนวความเครียด (Strain Path) ยังคงเป็นสัดส่วนเส้นตรง

$$\beta = \frac{\varepsilon_1}{\varepsilon_2} = \frac{\ln \frac{d_2}{d_0}}{\ln \frac{d_1}{d_0}} \quad (2.16)$$

- β = อัตราส่วนความเครียด
 ε_1 = ค่าความเครียดหลัก
 ε_2 = ค่าความเครียดรอง
 d_0 = ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางกริด
 d_1 = ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางกริดเปลี่ยนแปลงในแกนหลัก
 d_2 = ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางกริดเปลี่ยนแปลงในแกนรอง

3) ความเครียดหนาและความหนา (Thickness strain and Thickness)

จากสมการที่ 2.15 ความเครียดหาได้โดยการวัดความหนาหรือหาได้จากความเครียดหลัก (Major strain) ความเครียดรอง (Minor strain) โดยให้พิจารณาอัตราการเปลี่ยนรูปที่ปริมาตรคงที่ [17]

$$\varepsilon_3 = \ln \frac{t}{t_0} = -(1 + \beta)\varepsilon_1 = -(1 + \beta)\ln \frac{d_1}{d_0} \quad (2.17)$$

- β = อัตราส่วนความเครียด
 ε_1 = ค่าความเครียดหลัก
 ε_3 = ค่าความเครียดที่ความหนา
 t = ค่าความหนาชิ้นงานที่เปลี่ยนแปลง
 t_0 = ค่าความหนาชิ้นงาน
 d_0 = ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางกริด
 d_1 = ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางกริดเปลี่ยนแปลงในแกนหลัก

2.3.9 คุณสมบัติของยาง

ยาง (Rubber) เป็นวัสดุพอลิเมอร์ประเภทหนึ่งที่มีความยืดหยุ่น สามารถยืดออก หรือสามารถเปลี่ยนขนาดได้มากเมื่อถูกดึง และกลับสู่สภาพเดิมเมื่อปล่อยแรงดึง ทั้งนี้เนื่องจากสายโซ่โมเลกุลของยางมักจะพันกันไปมาอย่างไม่เป็นระเบียบ เรียกการจัดตัวแบบนี้ว่า ออสชันฐาน จากสมบัติพิเศษที่ยืดหยุ่นได้นี้ทำให้บางครั้งเรียกยางว่า “อีลาสโตเมอร์” (Elastomer) เนื้อของยางเป็นพอลิเมอร์ของไอโซพรีน โดยมีไอโซพรีนเชื่อมต่อกันอยู่ตั้งแต่ 1500-15000 หน่วย [18]

1) ยางธรรมชาติ (Natural Rubber : NR)

ยางธรรมชาติส่วนมากเป็นยางที่ได้มาจากต้นยาง *Hevea Brazilliensis* ซึ่งมีต้นกำเนิดจากกลุ่มแม่น้ำ อเมซอนในทวีปอเมริกาใต้ น้ำยางสดที่กรีตได้จากต้นยางมีลักษณะสีขาวขุ่นและมีเนื้อยางแห้ง (dry rubber) ประมาณ 30 % แขนงลอยอยู่ในน้ำ ถ้านำน้ำยางที่ได้นี้ไปผ่านกระบวนการปั่นเหวี่ยง (centrifuge) จนกระทั่งได้น้ำยางที่มีปริมาณยางแห้งเพิ่มขึ้นเป็น 60 % เรียกว่า น้ำยางข้น (concentrated latex) การเติมสารแอมโมเนียลงไปจะช่วยรักษาสภาพของน้ำยางข้นให้เก็บไว้ได้นาน น้ำยางข้นส่วนหนึ่งจะถูกส่งออกสู่ตลาดต่างประเทศ ส่วนที่เหลือจะถูกนำไปใช้เป็นตัวผลิตในอุตสาหกรรมถุงมือยางและถุงยางอนามัย เป็นต้น แต่เมื่อนำน้ำยางสดที่กรีตได้มาเติมกรดเพื่อให้อนุภาคน้ำยางจับตัวกันเป็น ของแข็งแยกตัวจากน้ำ จากนั้นก็กรีตยางให้เป็นแผ่นด้วยเครื่องรีด (two-roll mill) และนำไปตากแดดเพื่อไล่ความชื้นก่อนจะนำไปอบรมควันที่อุณหภูมิประมาณ 60-70 °C เป็นเวลา 3 วันก็จะได้ยางแผ่นรมควัน

ยางธรรมชาติมีชื่อทางเคมี คือ cis-1,4-polyisoprene กล่าวคือ มี isoprene (C_5H_8) โดยที่ n มีค่าตั้งแต่ 15-20,000 เนื่องจากส่วนประกอบของยางธรรมเป็นไฮโดรคาร์บอนที่ไม่มีขั้ว ดังนั้นยางจึงละลายได้ดีในตัวทำละลายที่ไม่มีขั้ว เช่น เบนซีน เฮกเซน เป็นต้น โดยทั่วไปยางธรรมชาติมีโครงสร้างการจัดเรียงตัวของโมเลกุลแบบอสัณฐาน (amorphous) แต่ในบางสภาวะโมเลกุลของยางสามารถจัดเรียงตัวค่อนข้างเป็นระเบียบที่ อุณหภูมิต่ำหรือเมื่อถูกยืด มันจึงสามารถเกิดผลึก (crystallize) ได้ การเกิดผลึกเนื่องจากอุณหภูมิต่ำ (low temperature crystallization) จะทำให้งางแข็งแรงมากขึ้น แต่ถ้าอุณหภูมิต่ำเกินไป ยางก็จะอ่อนลงและกลับสู่สภาพเดิม ในขณะที่การเกิดผลึกเนื่องจากการยืดตัว (strain induced crystallization) ทำให้งางมีสมบัติเชิงกลดี นั่นคือยางจะมีความทนทานต่อแรงดึง (tensile strength) ความทนทานต่อการฉีกขาด (tear resistance) และความทนทานต่อการขัดสี (abrasion resistance) สูง [18]

- คุณสมบัติของยางธรรมชาติ มีความยืดหยุ่นสูง มีสมบัติดีเยี่ยมในด้านการเหนียวติดกัน มีค่าความทนทานต่อแรงดึงสูงมากโดยไม่ต้องเติมสารเสริมแรง มีความทนต่อการฉีกขาดสูงมากทั้งที่อุณหภูมิต่ำและอุณหภูมิสูง มีความต้านทานต่อการล้าตัวสูง มีความต้านทานต่อการขัดถูสูง มีความเป็นฉนวนไฟฟ้าสูงมาก ยางดิบละลายได้ดีในตัวทำละลายที่ไม่มีขั้ว เช่น เบนซีน เฮกเซน และโทลูอีน เนื่องจากตัวยางดิบไม่มีขั้ว และไม่ทนต่อน้ำมันปิโตรเลียม แต่จะทนต่อของเหลวที่มีขั้ว เช่น อะซิโตน หรืออัลกอฮอล์ นอกจากนี้ยังทนต่อการกรด และด่างอ่อน แต่จะไม่ทนต่อการกรดและด่างเข้มข้น วัตถุประสงค์การทำปฏิกิริยากับออกซิเจน ไม่ทนต่อโอโซน การกระด้างกระดองสูง อุณหภูมิการใช้งานตั้งแต่ -55 - 70 องศาเซลเซียส แต่หากเก็บไว้นานๆ จะทำให้งางสูญเสียความยืดหยุ่นลง [19]

- ชนิดของยางธรรมชาติ 8 เกรด คือ ยางแท่งเอสทีอาร์ 5 แอล (STR 5L) ยางแท่ง

เอสทีอาร์ 5 ซีวี 60 (STR 5CV 60) ยางแท่งเอสทีอาร์ 20 (STR 20) ยางแท่ง เอสทีอาร์ 20 ซีวี 60 (STR 20CV 60) ยางskimแท่ง (Skim Block) ยางเครพขาวแท่ง(Pale Crepe) ยางแผ่นผึ่งแห้ง(ADS) และยางแผ่นรมควันชั้น 3 (RSS No. 3) โดยใช้เครื่องรีโอมิเตอร์ ที่อุณหภูมิ 150 ถึง 180 องศาเซลเซียส ซึ่งระบบวัลคาไนซ์ที่ศึกษา คือ ระบบกำมะถันปกติ เซมิอีวี และอีวี โดยมี N-tert-butyl-2-benzothiazyl sulphenamide (TBBS) เป็นสารตัวเร่ง จากการคำนวณค่าคงที่อัตราการวัลคาไนซ์ และพลังงานการกระตุ้นให้เกิดการวัลคาไนซ์ของยางธรรมชาติเกรดต่าง ๆ โดยสมมติว่าปฏิกิริยาการวัลคาไนซ์เป็นปฏิกิริยาอันดับหนึ่ง พบว่า ค่าพลังงานการกระตุ้นให้เกิดการวัลคาไนซ์ของยางธรรมชาติเกรดต่าง ๆ ที่วัลคาไนซ์ด้วยระบบเซมิอีวี และอีวี มีค่าอยู่ในช่วง 21.18 ถึง 39.24 กิโลจูลต่อโมล ซึ่งมีแนวโน้มสูงกว่ายางธรรมชาติที่วัลคาไนซ์ด้วยระบบกำมะถันปกติ และจากการศึกษาสมบัติทางฟิสิกส์ (ความแข็ง ความทนต่อแรงดึง และความต้านทานต่อการฉีกขาด) พบว่ายางskimจะมีความทนต่อแรงดึงและความต้านทานต่อการฉีกขาดก่อนบ่มเร็วกว่ายางธรรมชาติเกรดอื่น ๆ แต่หลังบ่มเร่งยางแท่งเอสทีอาร์ 5ซีวี 60 จะมีความทนต่อแรงดึงและความต้านทานต่อการฉีกขาดดีที่สุด ดังแสดงในตารางที่ 2.5 [19]

ตารางที่ 2.5 คุณสมบัติทางกายภาพของยางธรรมชาติ [19]

Properties	STR 20	RSS No.3	STR 5L	STR 5CV60	Crepe	STR 20CV60
Tensile strength (MPa)	18.63±2.24	20.64±2.94	20.91±1.24	20.12±1.02	20.85±1.93	18.05±1.87
Tensile strength (MPa) aging	20.19±1.33	18.31±3.03	19.25±0.97	22.65±0.87	17.97±1.97	20.61±1.39
300% modulus (MPa)	5.24±0.16	5.52±0.25	5.44±0.22	5.51±0.34	4.89±0.15	5.07±0.17
300%modulus (MPa) aging	6.34±0.15	6.64±0.20	6.11±0.33	6.48±0.21	5.87±0.27	6.28±0.19
Elongation at break(%)	634±50.68	663±63.38	680±17.24	659±1.44	705±33.92	637±30.75
Elongation at break(%) aging	594±16.82	565±54.11	597±16.57	646±13.62	584±36.32	610±14.81
Tear strength (N/mm)	53.57±3.66	58.97±3.92	52.14±8.79	52.68±4.45	52.76±6.64	51.38±4.79
Tear strength (N/mm) aging	52.71±2.57	52.36±2.53	51.45±1.54	53.95±3.83	50.33±2.03	49.93±2.67
Hardness (Shore A)	51	51	52	54	54	63

2) ยางสังเคราะห์ (Synthetic Rubber : SR)

ในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 ยางธรรมชาติถือว่าเป็นยุทธปัจจัยเกิดการขาดแคลน และเนื่องจากประเทศในแถบยุโรปและอเมริกาไม่มียางธรรมชาติ จึงทำให้มีการคิดค้นผลิตยางเทียม

ขึ้นมา จากผลผลิตของการกลั่นน้ำมัน ผลการค้นคว้าดังกล่าว จึงได้วางเทียบขึ้นมา ซึ่งมีลักษณะใกล้เคียงกับยางธรรมชาติ ในปัจจุบันเราใช้น้ำมันปิโตรเลียมในการสังเคราะห์ยางเทียม [15]

การผลิตยางสังเคราะห์ส่วนใหญ่จะแบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนแรกการผลิตมอนอเมอร์(Monomer) ซึ่งมอนอเมอร์ที่ใช้ในการสังเคราะห์ยางส่วนใหญ่เป็นผลพลอยได้จากอุตสาหกรรมปิโตรเคมี และการนำมอนอเมอร์หลายๆ มอนอเมอร์มาต่อกันให้ได้เป็นพอลิเมอร์ ซึ่งเรียกปฏิกิริยาที่เกิดขึ้นในขั้นตอนนี้ว่า ปฏิกิริยาพอลิเมอร์ไรเซชัน ยางสังเคราะห์แต่ละชนิดจะแตกต่างกันที่ชนิดของมอนอเมอร์ ถ้ายางสังเคราะห์ประกอบด้วยมอนอเมอร์ชนิดเดียวมาเรียงต่อกันก็จะเรียกว่า ยางสังเคราะห์ที่ได้ว่า โฮโมพอลิเมอร์ (Homopolymer) แต่ยางสังเคราะห์บางชนิดอาจประกอบด้วยมอนอเมอร์จำนวน 2 ชนิดมาเรียงต่อกัน จะเรียกว่า โคพอลิเมอร์ (Copolymer) [20]

- คุณสมบัติของยางสังเคราะห์ สามารถยืดหยุ่นตัวได้ ทนต่อแรงดึงได้ทนต่อการสึกหรอฉีกขาดได้ ทนต่อน้ำมันแร่ และสารละลายอีกหลายชนิด ทนต่อไขมัน ทนความร้อนได้สูง บางชนิดสูงถึง 200°C ทนต่อการรั่วซึมของแก๊สได้ [19]

- ชนิดของยางสังเคราะห์ยางสังเคราะห์ที่ใช้งานกันในปัจจุบัน ส่วนใหญ่จะนำเอายางธรรมชาติมาผสมรวมอยู่ด้วย เพื่อต้องการคุณสมบัติที่ดีบางประการของยางธรรมชาติ ในงานวิจัยนี้จะใช้ยางสังเคราะห์ชนิด ยางคลอโรพรีน (Chloroprene Rubber : CR) ใช้ในการทดลองทำดอร์วีบีด ยางคลอโรพรีน (Chloroprene Rubber : CR) มีชื่อทางการค้าว่ายางนีโอพรีน (Neoprene) เป็นยางที่สังเคราะห์จากมอนอเมอร์ของโคโรพรีน (Chloroprene monomer) โมเลกุลของยาง CR สามารถจัดเรียงตัวได้อย่างเป็นระเบียบภายใต้สภาวะที่เหมาะสม ยางชนิดนี้จึงสามารถตกผลึกได้ เช่นเดียวกับยางธรรมชาติ ดังนั้นยาง CR นอกจากจะที่ค่าความทนทานต่อแรงดึงสูง (โดยที่ไม่ใส่สารตัวเติมเสริมแรง) ยังมีความทนทานต่อการฉีกขาดและความต้านทานต่อการขัดถูสูงอีกด้วย

- การใช้งานยาง CR เกรดที่สามารถตกผลึกได้เล็กน้อยถึงปานกลางจะถูกนำไปใช้งานอย่างกว้างขวางในผลิตภัณฑ์ที่ต้องการสมบัติเชิงกลที่ดี ทนต่อการติดไฟ ทนต่อน้ำมัน สภาพอากาศ และโอโซน ซึ่งผลิตภัณฑ์ยางที่ใช้ในงานในลักษณะดังกล่าว ได้แก่ ยางซีล ท่อยางเสริมแรง ยางพันลูกกลิ้ง สายพานลำเลียง ยางกันกระแทก และผลิตภัณฑ์ยางที่ใช้ในงานก่อสร้าง

- ความทนทานต่อแรงดึงและการฉีกขาด (Tensile and tear strength) เนื่องจากยาง CR สามารถตกผลึกได้เมื่อถูกยืด (เช่นเดียวกับยางธรรมชาติ) ดังนั้นยางชนิดนี้จึงมีค่าความทนทานต่อแรงดึงและความทนทานต่อการฉีกขาดค่อนข้างสูงเมื่อเปรียบเทียบกับยางสังเคราะห์ชนิดอื่นๆ ที่ไม่สามารถตกผลึกได้ (แต่ยังคงต่ำกว่ายางธรรมชาติ) [20]

2.3.10 การวิเคราะห์ไฟไนต์เอลิเมนต์ (Finite Element Analysis)

1. บทนำการวิเคราะห์ไฟไนต์เอลิเมนต์ (Introduction to Finite Element Analysis)

ระเบียบการไฟไนต์เอลิเมนต์ (Finite Element Analysis : FEA) เป็นเทคนิคการวิเคราะห์เชิงตัวเลขเพื่อให้ได้มาซึ่งผลลัพธ์โดยประมาณของปัญหาที่หลากหลายในทางวิศวกรรม [21] ซึ่งต้องประกอบด้วยสมการควบคุมระบบ และใช้เงื่อนไขขอบเขตเพื่อแก้สมการ ในระเบียบการไฟไนต์เอลิเมนต์จะแบ่งโดเมนของปัญหาออกเป็นส่วนย่อยๆ เรียกว่า เอลิเมนต์ (Element) ซึ่งแต่ละเอลิเมนต์จะเชื่อมกันด้วยจุดโหนด (Node) ดังนั้น เพื่อให้ได้ผลลัพธ์ของปัญหาโดยประมาณต้องนำสมการควบคุมระบบมาสร้างสมการไฟไนต์เอลิเมนต์ของแต่ละเอลิเมนต์บนโดเมน จากนั้นจึงทำการปัญหา

ดังกล่าวซึ่งจะได้ผลเฉลยของปัญหาที่จุดต่อบนโดเมน ถึงแม้ว่าการพัฒนาระเบียบการไฟไนต์เอลิเมนต์แรกเริ่มเดิมทีจะเน้นไปที่การศึกษาความเค้นในโครงสร้างที่ซับซ้อน ตั้งแต่นั้นระเบียบการไฟไนต์เอลิเมนต์ได้ถูกนำไปประยุกต์ใช้งานอย่างกว้างขวางในสายงานที่เกี่ยวข้องทางกลศาสตร์ เพราะระเบียบการนี้มีความหลากหลาย อีกทั้งเป็นเครื่องมือวิเคราะห์ที่มีความยืดหยุ่นได้ ซึ่งทำให้ได้รับความสนใจในสถานศึกษาทางด้านวิศวกรรม และในอุตสาหกรรม [23] นอกจากนี้ที่กล่าวข้างต้นระเบียบการไฟไนต์เอลิเมนต์สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในงานวิเคราะห์ได้ดังนี้ ความมั่นคงแข็งแรงของโครงสร้าง (Structural Analysis) ระบบของความร้อน (Thermal System Analysis) การไหล และการไหลที่มีการนำพาความร้อน (Flow Analysis , Flow + Convection Heat Transfer) กระบวนการเปลี่ยนรูปร่างของวัสดุเมื่อได้รับความร้อน (Thermo mechanical Process Analysis) เช่น การตีขึ้นรูป (Forging) การรีดขึ้นรูป (Rolling) งานฉีดขึ้นรูป (Injection Molding) ฯลฯ [3]

จากข้างต้นระเบียบการไฟไนต์เอลิเมนต์มีประสิทธิภาพมากก็จริงแต่ที่ว่า ก็ยังพบข้อเสียของการใช้คอมพิวเตอร์ในการจำลองสถานการณ์เพื่อหาผลลัพธ์ของปัญหา ซึ่งควรระลึกเสมอทุกครั้งที่มีการใช้ระเบียบการไฟไนต์เอลิเมนต์ หรือ ระเบียบการที่มีหลักการคล้ายคลึงกันคือ อิทธิพลของความเค้นที่ให้ความสำคัญของปัญหา ตัวแปรอื่นอีก ดังเช่น สมบัติของวัสดุแต่ละชนิดที่นำมาวิเคราะห์ ลักษณะรูปทรงทางเรขาคณิตของชิ้นงาน และที่สำคัญคือ การป้อนข้อมูลเข้ากระบวนการ บางทีผลลัพธ์ของปัญหาอาจผิดพลาดถ้าหากป้อนข้อมูลที่ไม่ถูกต้องเข้าสู่กระบวนการวิเคราะห์ซึ่งบางที่อาจถูกมองข้ามจากนักวิเคราะห์ หรือบางครั้งสิ่งที่สำคัญยิ่งคือ หลักการในการสร้างแบบจำลองตามทฤษฎีนั้นจะขึ้นอยู่กับทักษะการฝึกฝนของนักวิเคราะห์ โดยนักวิเคราะห์ต้องรู้จักวิเคราะห์ และประมวลผล ซึ่งจะทำให้การใช้คอมพิวเตอร์ช่วยในการจำลองมีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้นส่งผลให้ผลลัพธ์จากการทดลองมีความเป็นไปได้มาก [23]

ในการใช้โปรแกรมไฟไนต์เอลิเมนต์ (Finite Element Software) ในการวิเคราะห์โดยปกติทั่วไปจะประกอบด้วย 3 หลักการที่สามารถจัดเรียงลำดับขั้นตอนได้ดังนี้

1. ขั้นตอนการเตรียมกระบวนการ (Preprocessing) โดยทั่วไปใช้สำหรับการสร้างแบบจำลองของส่วนที่จะทำการวิเคราะห์ ซึ่งแบ่งรูปทรงเรขาคณิตออกเป็นชิ้นส่วนย่อยๆ เรียกว่า เอลิเมนต์ โดยที่เอลิเมนต์แต่ละเอลิเมนต์จะเชื่อมต่อกันด้วยจุดโหนด แนนอนที่สุดโหนดนี้จะถูกกำหนดการเคลื่อนที่ และนอกเหนือจากนี้จะต้องทำการกำหนดแรง หรือ ภาระที่มากกระทำกับชิ้นงานที่ต้องวิเคราะห์ ในขั้นตอนเตรียมการ การเตรียมแบบจำลองนี้จะต้องใช้เวลาในการเตรียมเป็นจำนวนมาก และนอกจากนี้ขั้นตอนเตรียมการบางกระบวนการสามารถรวมกับขั้นตอนออกแบบโดยใช้คอมพิวเตอร์ช่วยในการออกแบบได้ [23]

2. ขั้นตอนการวิเคราะห์ (Analysis) ข้อมูลต่างๆ เช่นแบบจำลองเอลิเมนต์ เงื่อนไขต่างๆ ฯลฯ ที่ได้ถูกเตรียมการจากขั้นตอนการเตรียมกระบวนการจะถูกนำมาใช้ป้อนเข้าสู่ระเบียบการไฟไนต์เอลิเมนต์ตามหลักการของระเบียบการเอง ที่สร้าง และแก้ไขปัญหาแบบเชิงเส้น (Linear) หรือ ไม่เชิงเส้น (Nonlinear) ด้วยสมการทางพีชคณิต โดยไฟไนต์เอลิเมนต์มีสมการรูปทั่วไป ดังแสดงในสมการที่ 2.18

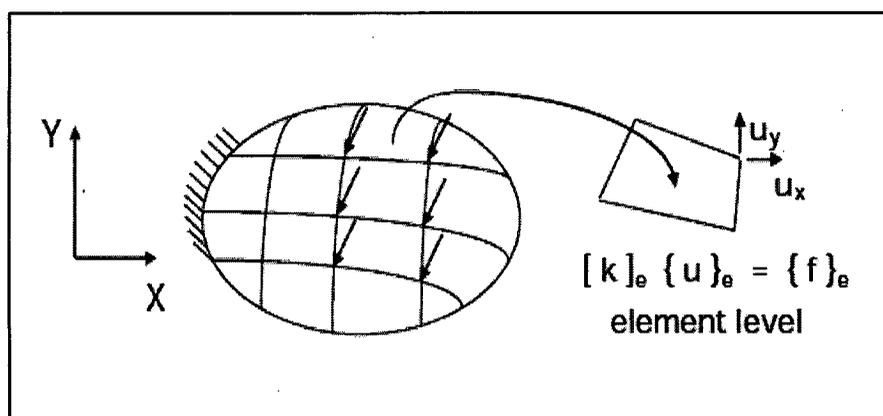
$$\{k\}d = \{f\} \quad (2.18)$$

เมื่อ $K =$ ค่าความแข็ง (Stiffness Matrix)

$f =$ ค่าแรงที่มากกระทำต่อเอลิเมนต์

$d =$ ความเคลื่อนที่อิสระของโหนด เอลิเมนต์ (DOF)

เมื่อมีการแทนที่ d และ f อีกทั้งมีการประยุกต์ใช้แรงภายนอกที่จุดสำคัญ การสร้างสมการเมทริกซ์ K ขึ้นอยู่กับชนิดของปัญหาที่ถูกกระทำ และเกณฑ์ของการวัด หน่วยที่นำมาประกอบเป็นโครงผูกมัดนี้ช่วยให้เข้าใจประเด็น จุดหมายของโครงสร้างการวิเคราะห์ความเค้นที่ยืดหยุ่นแบบเชิงเส้น (Linear Elastic Stress Analyses) บางครั้งในรหัสการประมวลเอลิเมนต์ก็มีมากมาย ซึ่งเอลิเมนต์ที่มีความหลากหลายจะมีความเหมาะสมกับรูปแบบปัญหาแต่ละชนิด หลักเกณฑ์ที่เป็นข้อดีของไฟไนต์เอลิเมนต์คือ ปัญหาหลากหลายประเภทสามารถใช้รหัสการประมวลได้ด้วยรหัสเดียวกัน แต่การระบุชนิดของเอลิเมนต์จากคลังเก็บ หรือ ห้องสมุด (library) [23]

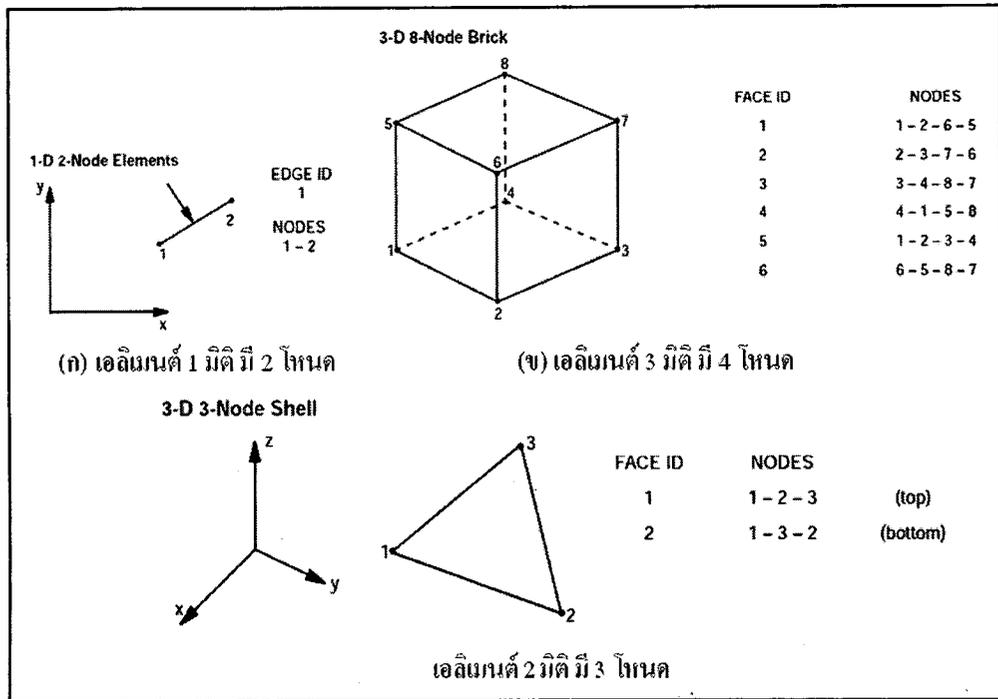

รูปที่ 2.12 ค่าแรงกระทำต่อเอลิเมนต์ (f) ที่ทำให้โหนดมีการเคลื่อนที่ (U) [23]

3. ขั้นตอนการนำเสนอกระบวนการ (Post Processing) ก่อนหน้านี้การวิเคราะห์ไฟไนต์เอลิเมนต์ ผู้ใช้จะต้องพึงเอาใจใส่แถวของตัวเล็กที่ถูกสร้างขึ้นโดยรหัส (Code) การลงรายละเอียดของการเปลี่ยนแปลงรูปร่าง และความเค้นลงบนแบบจำลองให้มีความแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง ด้วยวิธีนี้ทำให้พบข้อผิดพลาดได้ง่าย และจุดอันตราย อีกทั้งรหัสที่ทันสมัยจะใช้ภาพกราฟฟิกแสดงเพื่อให้ง่ายต่อการเห็นผลลัพธ์ ซึ่งรูปแบบของการนำเสนอทางกราฟฟิกจะแสดงเป็นระดับชั้นสีของความเค้นจนเต็มบนแบบจำลอง [24]

2. โหนด (Node)

โหนดเป็นตัวช่วยเชื่อมต่อโครงสร้างชิ้นเล็กๆ ที่เรียกว่าเอลิเมนต์ (Element) แต่ละเอลิเมนต์ให้ติดกันด้วยจุดของโหนด นอกจากนี้โหนดยังช่วยในการกำหนดรูปร่างของเอลิเมนต์ที่มีองค์อิสระโดยปกติแล้วโหนดจะอยู่ที่มุมของเอลิเมนต์ หรือ จุดของเอลิเมนต์ แล้วกลุ่มของเอลิเมนต์ และโหนดจะอยู่ติดกันเป็นกลุ่มที่เรียกว่า แบบจำลองไฟไนต์เอลิเมนต์ (Finite Element Model) จะเป็นตัวแทนของชิ้นงานเพื่อนำไปจำลองเป็นสมการเมทริกซ์ (Matrix) เพื่อนำไปคำนวณที่ซับซ้อนต่อไป [25]

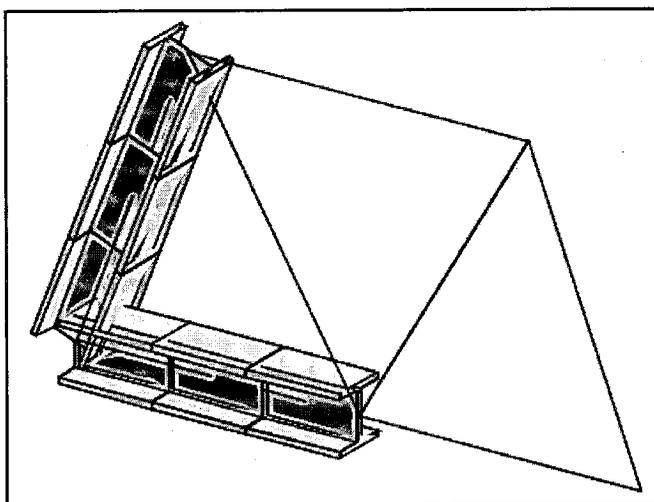

รูปที่ 2.13 ตัวอย่างโหนดในเอลิเมนต์แต่ละมิติ [26]

3. เอลิเมนต์ (Element)

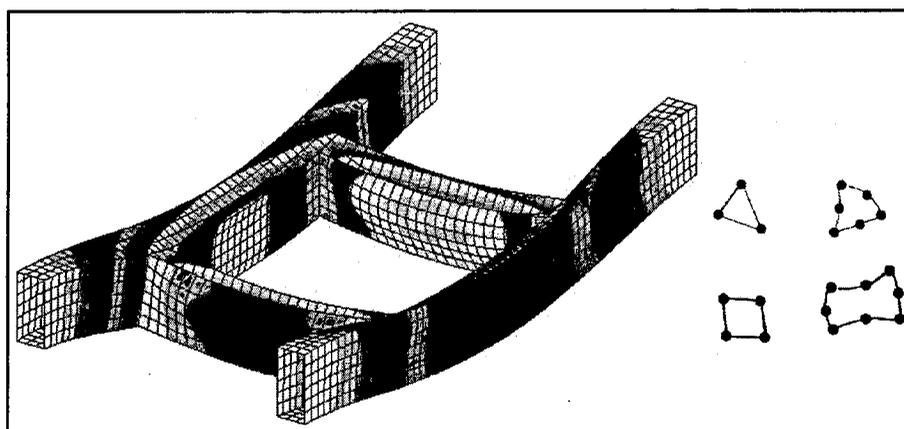
โดยทั่วไปแล้วเอลิเมนต์จะมีมิติอยู่ 1 – 3 มิติ นอกจากนี้ยังมีเอลิเมนต์ชนิดพิเศษที่มีลักษณะ 0 มิติ ดังเช่น lumped springs หรือ กลุ่มของจุด เป็นที่ทราบกันอยู่แล้วว่าเอลิเมนต์ที่ลักษณะ 1 มิติ จะเป็นเส้นตรง เส้นโค้ง (Beam Element) มักใช้ในการวิเคราะห์งานลักษณะที่เป็นโครง เอลิเมนต์ 2 มิติ (Shell Element) จะเป็นรูปร่างรูปสามเหลี่ยม สี่เหลี่ยมที่มีความเหมาะสมกับการวิเคราะห์งานที่เป็นพื้นผิว (Surface) ผนังบาง สดท้ายแบบ 3 มิติ (Solid Element) โดยปกติส่วนมากรูปทรงเป็นแบบ Tetrahedral, Pentahedral, Hexahedral (Bricks) หรือ เป็นแบบปริซึม (Prisms) สามารถใช้กับงานที่เป็นปริมาตรตัน (Solid) ซึ่งเอลิเมนต์แต่ละมิติจะมีจุดที่สามารถสังเกตได้ง่าย จุดเหล่านี้เรียกว่า จุดโหนด (Nodal Points) หรือ โหนด (Node) ประโยชน์แบบทวีคูณของโหนดคือ เป็นตัวกำหนดรูปร่างทางเรขาคณิตของเอลิเมนต์กับเอลิเมนต์ที่รูปร่างมีองศาเป็นแบบอิสระ โดยปกติโหนดจะตั้งอยู่ที่มุม หรือ จุดปลายของเอลิเมนต์ดังแสดงในรูป มากกว่านั้นในทางกลศาสตร์เอลิเมนต์เหล่านี้จะมีความเฉพาะเจาะจงกับพฤติกรรมของวัสดุสำหรับตัวอย่างเช่น เชิงเส้นยืดหยุ่น (linear elastic) ในวัสดุที่เป็นท่อน (Bar element) [25]

1 เอลิเมนต์ 1 มิติ มีลักษณะเป็นเส้น (Beam Element) เท่านั้นซึ่งมีแต่ความยาว และไม่สามารถมองเห็นพื้นที่หน้าตัดได้ชัดเจน และนอกจากเป็นเส้นแล้วจะไม่มีรูปทรงเรขาคณิตอื่นใดอีก [26]

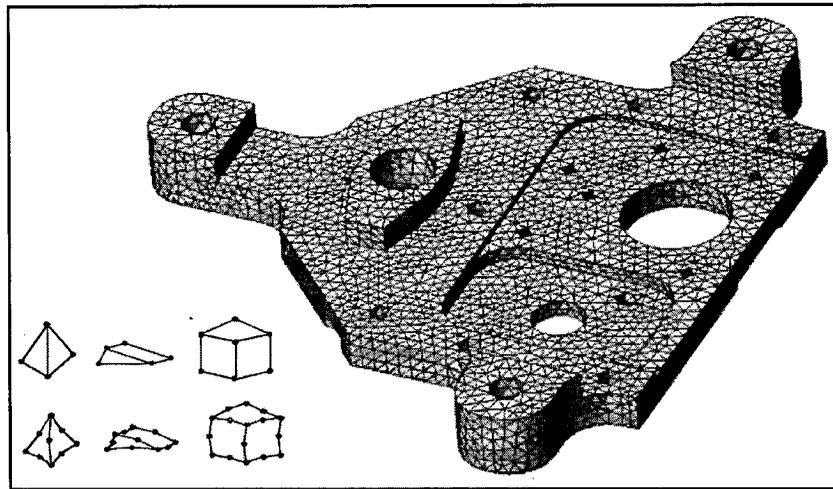
รูปที่ 2.14 การใช้ Beam Element ในงานโครงสร้าง [24]

2 เอลิเมนต์ 2 มิติ (Shell Element) ที่มีลักษณะเป็นรูปสามเหลี่ยม สี่เหลี่ยม โดยมีโหนด 3 และ 4 โหนดตามลำดับ แต่โดยพื้นฐานแล้วจะมีขั้นต่ำ 3 โหนด เอลิเมนต์ชนิดนี้จะใช้กับงานที่เป็นพื้นผิว หรือ ผนัง ซึ่งอาจแบ่งได้เป็น ผนังบาง (Thin shell) และผนังหนา (Thick Shell) [24]

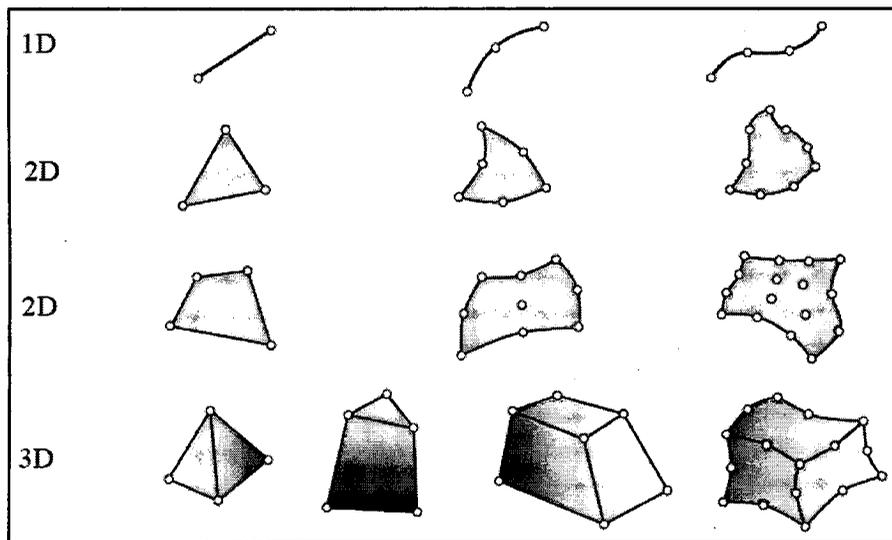

รูปที่ 2.15 การใช้ Shell Element ในงานที่มีลักษณะเป็นผนัง [24]

3 เอลิเมนต์ 3 มิติ (Solid Element) จะมีโครงสร้างเป็น 3 มิติ รูปทรงจะมีความกว้าง ยาว สูง โดยพื้นฐานของเอลิเมนต์ชนิดนี้จะมีโหนดตั้งแต่ 3 โหนดขึ้นไปเอลิเมนต์แบบนี้จะเหมาะกับการจำลองโครงสร้างที่มีความหนา (Thick) เมื่อเทียบกับพื้นผิว ซึ่งเหมาะกับการคำนวณค่าความถูกต้อง [24]

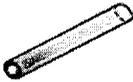
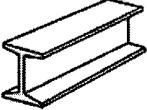

รูปที่ 2.16 การใช้งาน Solid Element ในงานที่เป็นปริมาตรตันที่มีความหนา [27]

รูปที่ 2.17 ชนิดของเอลิเมนต์ตั้งแต่ 1 - 3 มิติ [25]

การจัดหมวดหมู่แบ่งประเภทของระเบียบการไฟไนต์เอลิเมนต์ในทางกลศาสตร์โครงสร้าง ความเหนียวแน่น ความหลวมของเอลิเมนต์บนพื้นฐานจะเกี่ยวข้องกับโครงสร้างทางกายภาพดั้งเดิม ที่ชี้แจงหัวข้อนี้เพราะเป็นส่วนย่อยของระเบียบการไฟไนต์เอลิเมนต์ ซึ่งทำให้มีความเข้าใจในเทคนิคการ ออกแบบจำลองขั้นสูง ดังเช่น รายละเอียดลำดับชั้น และการวิเคราะห์โดยรวมกับเฉพาะแห่ง [25]

องค์ประกอบ โครงสร้างทางกายภาพ	ชื่อแบบจำลอง ทางพีชคณิต	การทำให้เป็นแบบอย่าง ไฟไนต์เอลิเมนต์
	ท่อน	
	ท่อน , กาน	
	ท้อ	
	ผลึก , พังผืด	
	แผงเงื่อน	

รูปที่ 2.18 ตัวอย่างโครงสร้างเอลิเมนต์ดั้งเดิม [25]

รูปที่ 2.18 แสดงโครงสร้างดั้งเดิมของเอลิเมนต์ (Primitive Structural Element) โดยเอลิเมนต์เหล่านี้จะจำแนกตามโครงสร้างกลศาสตร์โครงสร้างซึ่งเกี่ยวข้องกับลักษณะทางกายภาพของโครงสร้าง เอลิเมนต์ทั้งหลายเหล่านี้ปกติมาจากกลศาสตร์ของวัสดุ (Mechanics of Materials) ซึ่งทำให้ง่ายต่อการเข้าใจทฤษฎีทางกายภาพของวัสดุมากกว่าทางคณิตศาสตร์ดังตัวอย่างภาพที่ 1.45 เอลิเมนต์มีลักษณะเป็น Bars, Cables, Beams, Shafts, Spars. [25]

สำหรับการแบ่งเอลิเมนต์ในกระบวนการวิเคราะห์ไฟไนต์เอลิเมนต์ จำเป็นต้องแบ่งชิ้นส่วนออกเป็นเอลิเมนต์ที่เกี่ยวข้องกันด้วยจุดต่อ (Node) โดยการแบ่งชิ้นส่วนออกเป็นเอลิเมนต์สามารถใช้หลักการดังนี้ คือ ควรหลีกเลี่ยงการแบ่งเอลิเมนต์ที่มีรูปร่างผิดปกติ เช่น เอลิเมนต์ที่มีมุมป้านมากๆ หรือสี่เหลี่ยมผืนผ้าที่มีด้านยาวมากๆ ที่มี Large aspect ratio เป็นต้น ควรใช้เอลิเมนต์ที่เป็นสี่เหลี่ยมด้านเท่า หรือ อัตราส่วนของความกว้างต่อความยาวเข้าใกล้หนึ่ง ควรใช้เอลิเมนต์ขนาดเล็กๆ ในส่วนที่มีความหนาแน่น และแบ่งเอลิเมนต์ขนาดใหญ่ขึ้นในบริเวณที่ไกลออกไป [25]

4. การวิเคราะห์แบบเชิงเส้น และไม่เชิงเส้น (Linear and Nonlinear Analysis)

ไฟไนต์เอลิเมนต์จะมีความสามารถในการวิเคราะห์สมการทั้งแบบเชิงเส้น (Linear) และไม่เชิงเส้น (Nonlinear) สำหรับสมการแบบไม่เชิงเส้นจะเหมาะสมสำหรับชิ้นงาน หรือวัสดุที่มีการเสียรูปร่าง (Deformation) ไปแล้ว ดังนั้นจึงมีความยุ่งยากมากกว่า ใช้เวลาในการวิเคราะห์ที่มากกว่า ความแตกต่างระหว่างการวิเคราะห์แบบเชิงเส้น และไม่เชิงเส้น ก็คือ การวิเคราะห์แบบไม่เชิงเส้น สมการแบบไม่เชิงเส้นจะมีการเปลี่ยนแปลงค่าของเวลา เมื่อมีการเสียรูปร่าง สมบัติทางกายภาพจะเปลี่ยนไปทำให้ค่าความแข็ง (Stiffness) เปลี่ยนแปลงตามไปด้วย ส่วนแบบเชิงเส้น เมื่อวัสดุเกิดการ

เสีयरูปร่าง สมบัติทางกายภาพจะไม่เปลี่ยนแปลงไปแต่จะคงที่เสมอซึ่งทำให้ค่าความแข็ง (Stiffness) ไม่เปลี่ยนแปลงไปด้วย [27 , 28]

ดังนั้นก่อนที่จะวิเคราะห์ไฟไนต์เอลิเมนต์จึงต้องพิจารณาเสียก่อนว่า ชิ้นงานจะวิเคราะห์แบบเชิงเส้น หรือแบบไม่เชิงเส้น ทั้งนี้เพื่อความเหมาะสมเนื่องจากการวิเคราะห์แบบสถิต (Static) และพลศาสตร์ (Dynamic) จะสามารถวิเคราะห์ได้ทั้งแบบเชิงเส้น และไม่เชิงเส้น

ในการวิเคราะห์แบบไม่เชิงเส้น (Nonlinear) ถ้าแบ่งตามพฤติกรรมที่เกิดขึ้นจะแบ่งได้ออกเป็น 3 รูปแบบดังนี้

1 เรขาคณิตแบบไม่เชิงเส้น (Geometric Nonlinear) คือจะเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางด้านรูปร่างทางเรขาคณิต (Geometry) ประเภท Large Deflection หรือ Large Rotation มักจะเกิดขึ้นกับวัสดุที่มีความเหนียวสูง มี Deflection มากเมื่อเทียบกับขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง หรือมีความสามารถในการบิดตัวได้มาก คือวัสดุมีการเสีयरูปร่าง หรือเปลี่ยนแปลงรูปร่างอย่างมาก (Large Deformation)จนทำให้ค่าความแข็ง (Stiffness) ของวัสดุ ชิ้นงานสูงขึ้นกว่าเดิมตามเวลาที่ผ่านไป ซึ่งสมการทั่วไปแบบ Geometric Nonlinear มีดังนี้ [27 , 28 , 29]

$$|K| = \int |B|^T |D| B dV \quad (2.19)$$

เมื่อ K = ค่าความแข็ง (Stiffness Matrix)

B = ความสัมพันธ์ระหว่างความเครียดกับการเปลี่ยนแปลงรูปร่างกรณี (Small Strain) อย่างเดียว

D = ความเคลื่อนที่อิสระของโหนด เอลิเมนต์ (DOF)

2 วัสดุแบบไม่เชิงเส้น (Materials Nonlinear) โดยปกติแล้วในการวิเคราะห์แบบยืดหยุ่นเชิงเส้น (Linear Elastic) จะอยู่ภายใต้สมมติฐานที่ว่าจะมีการคืนรูปอย่างสมบูรณ์เมื่อนำแรงกระทำออกไปแล้ว ค่าอัตราส่วนของความเค้น (Stress) และความเครียด (Strain) ที่เรียกว่า Elastic Modulus จะมีค่าคงที่เสมอ แต่ในวัสดุบางประเภทการคืนรูปเมื่อนำแรงออกไป จะเกิดความไม่สมบูรณ์จนเกิดช่วง Plastic Strain มักเกิดจากแรงที่มากกว่าจุด Yield จนทำให้เกิดการเปลี่ยนรูปอย่างถาวร ซึ่งจะต้องใช้การวิเคราะห์แบบ Nonlinear ซึ่งจะใช้รูปแบบสมการทั่วไปเหมือนกับสมการที่ แต่ต่างกันที่ D คือความเคลื่อนที่อิสระของโหนดเอลิเมนต์จะเป็นกรณี (Small Strain) อย่างเดียวเท่านั้น และ B ไม่เป็นกรณี (Small Strain) ดังสมการที่ [27 , 28 , 29]

$$|K| = \int |B|^T |D| B dV \quad (2.20)$$

เมื่อ K = ค่าความแข็ง (Stiffness Matrix)

B = ความสัมพันธ์ระหว่างความเครียดกับการเปลี่ยนแปลงรูปร่าง

D = ความเคลื่อนที่อิสระของโหนด เอลิเมนต์ (DOF) กรณี (Small Strain) อย่างเดียว

3 การเปลี่ยนสถานะแบบไม่เชิงเส้น (Changing Status Nonlinear) เกิดจากการเปลี่ยนสถานะจนทำให้สมบัติของวัสดุเปลี่ยนไปดังตัวอย่างการดึงสลักกับการหย่อนสายเคเบิลนานๆ หรืออย่างที่ตอมสัมผัสกับความร้อน ความเย็นสลับกันจนทำให้สมบัติวัสดุเปลี่ยนแปลงไปคือ

ความสามารถในการรับแรงเปลี่ยนไปตามเวลา ซึ่งจะต้องวิเคราะห์แบบไม่เชิงเส้น (Nonlinear) เท่านั้น [27, 28]

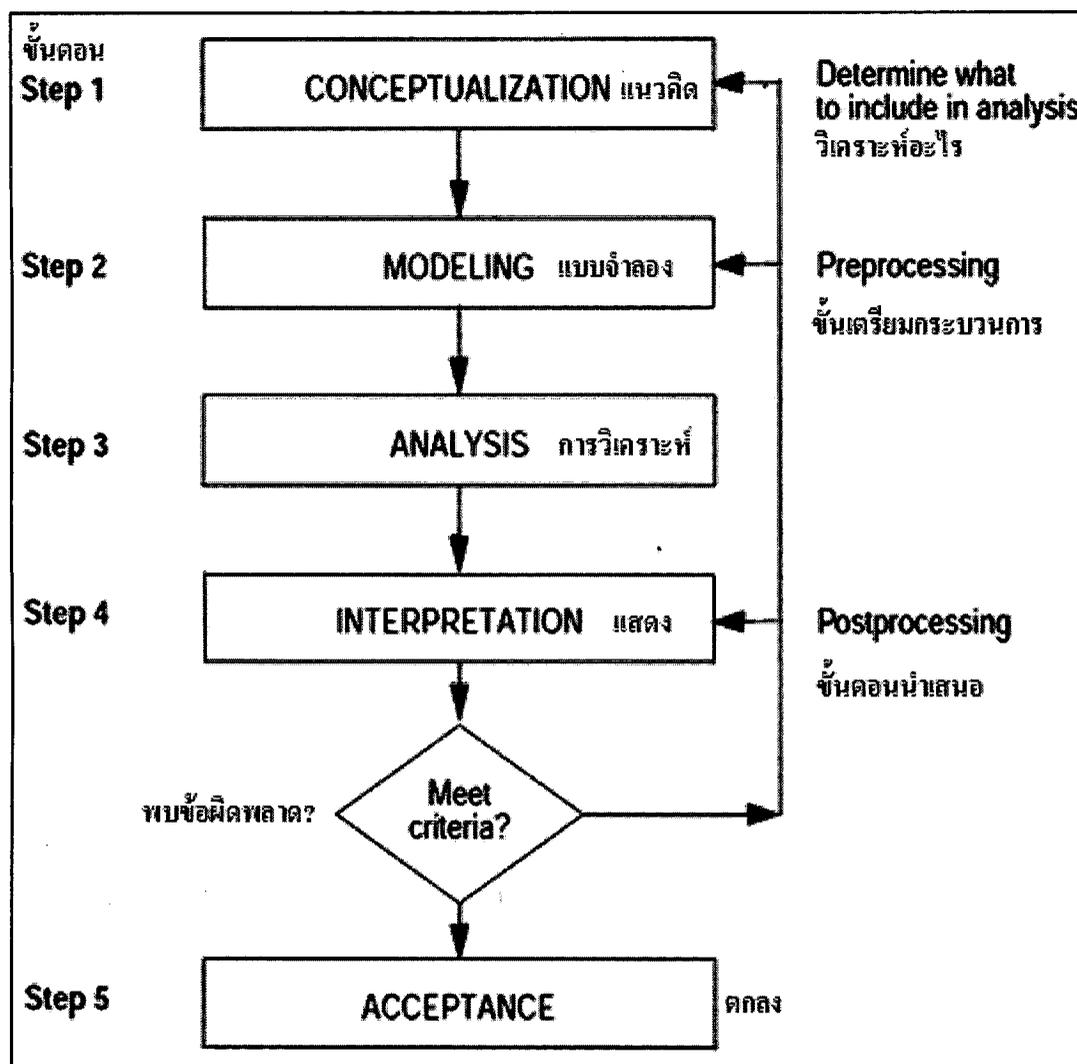
5. ประวัติ MSC. Marc Mentat (MSC Marc. Mentat Program)

บริษัท Msc Software (MSC Software Corporation) แรกเริ่มเดิมทีชื่อ MacNeal-Schwendler Corporation มีหน้าที่ที่ได้รับคือการจัดหาจัดส่งซอฟต์แวร์ เครื่องมือทางด้านคอมพิวเตอร์ช่วยในการวิเคราะห์งานทางวิศวกรรม (Computer Aided Engineering , CAE) ที่มีความซับซ้อนตั้งแต่ปี 1963 จวบจนถึงปัจจุบัน ทางบริษัท และโปรแกรมได้พัฒนาการจัดจำหน่ายและสนับสนุนด้านโปรแกรมที่ช่วยในการวิเคราะห์โครงสร้างที่สมบูรณ์ที่สุดในโลก Nastran เป็นโปรแกรมในเชิงพาณิชย์โปรแกรมแรกที่ใช้วิเคราะห์ปัญหาแบบไม่เชิงเส้น (Nonlinear) ที่เกิดขึ้นโดย MSC Software Corporation ซึ่งโปรแกรมของทางบริษัทมีดังนี้ Nastran , Patran , Adams , MSC Marc , MSC Marc Mentat , MSC Dytran , MSC MVision , MSC Fatigue , MSC Laminate Modeler , MSC SuperForm , MSC SuperForge ฯลฯ ซึ่งแต่ละโปรแกรมมีลักษณะเด่นดังต่อไปนี้ [24]

- 1 Nastran (implicit)
  - การวิเคราะห์แบบเชิงเส้น (Linear Analysis)
  - การแกว่ง การสั่นสะเทือน (Vibration)
  - ความเป็นเลิศด้านพลศาสตร์ (Classic Dynamic)
  - พื้นฐานการวิเคราะห์แบบไม่เชิงเส้น (Basic Nonlinear)
- 2 MSC Marc (Implicit)
  - การวิเคราะห์แบบไม่เชิงเส้นขั้นสูง (Advanced Nonlinear)
  - การตีกลับ (Spring back)
  - งานเชื่อม (Welding)
  - การขึ้นรูปพลาสติก (plastic Forming)
- 3 MSC Dytran (Explicit)
  - การขึ้นรูปโลหะแผ่น (Sheet Metal Forming)
  - ภาชนะพลาสติก (Container)
  - การขึ้นรูป (Forming)
  - การวิเคราะห์ความผิดพลาด (Crash Analysis)
- 4 MSC SuperForm (Implicit)
  - เพื่อวัตถุประสงค์ทั่วไป (General Purpose Bulk)
  - การขึ้นรูป
- 5 MSC SuperForge (Eulerian)
  - การขึ้นรูปแบบ 3 มิติ (3D Forging)
- 6 Adams
  - กลศาสตร์การเคลื่อนไหว (Rigid Body Kinematics)

6. โปรแกรม MSC. Marc Mentat (MSC. Marc Mentat Program) [26]

กล่าวนำผู้ใช้โปรแกรมกราฟิกส์แบบอินเตอร์เฟสที่ช่วยให้คุณสามารถดำเนินการวิเคราะห์ไฟไนต์เอลิเมนต์ตั้งแต่แรกเริ่มกระบวนการจนกระทั่งเสร็จสิ้น ซึ่งสามารถแสดงกระบวนการวิเคราะห์ไฟไนต์เอลิเมนต์ออกเป็นวงจรดังนี้

รูปที่ 2.19 วงจรการวิเคราะห์ (The Analysis Cycle) [26]

โดยสรุปกระบวนการไฟไนต์เอลิเมนต์ (Brief Look at the Finite Element Analysis Process) เพื่อเสริมความเข้าใจของโปรแกรมนั้นจึงต้องพิจารณาถึงวงจรการวิเคราะห์กระบวนการไฟไนต์เอลิเมนต์ก่อนแนะนำให้รู้จักกลไกของโปรแกรม ดังรูปที่ 1.46 แสดงให้เห็นห้าขั้นตอนเกี่ยวกับวงจรของกระบวนการนี้ ในบางครั้งเฉพาะบางกระบวนการเท่านั้นที่ต้องมีการตรวจตราการออกแบบมากกว่า 1 ครั้ง หากผลการทดลองไม่ตรงกับเกณฑ์การออกแบบคุณสามารถย้อนกลับไปขั้นตอนที่ 1 (Conceptualization) หรือ ขั้นตอนที่ 2 (Modeling) ซึ่งเป็นช่วงระยะที่แก้ไขปรับปรุงกระบวนการ ดังนั้น 5 ขั้นตอนของวงจรการวิเคราะห์นี้ถือเป็นพื้นฐานของงานวิจัยเล่มนี้เพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพในการผลิต เนื้อหาหัวข้อนี้ถูกออกแบบมาเพื่อให้ความสนใจไปที่ 2 ขั้นตอนในวงจรการ

วิเคราะห์คือ ขั้นตอนที่ 2 ช่วงการสร้างแบบจำลอง และขั้นตอนที่ 4 ช่วงของผลการทดลอง โปรแกรม Marc มีข้อเด่นคือเป็นเครื่องมือที่ใช้พิสูจน์ปัญหาทางวิศวกรรม ขั้นตอนที่ 2 และ 4 ของวงจรการวิเคราะห์แบบจำลอง และผลลัพธ์การตีความ สำหรับปัญหาทางวิศวกรรม นอกจากนี้โปรแกรม Marc ได้รับการเลือกใช้ตามหลักเกณฑ์ทั้ง 2 ข้อดังนี้

- 1 เพื่อนำหลายวิธีให้คุณในการสร้างแบบจำลองที่มีความยุ่งยาก
- 2 เพื่อแสดงประเภทการวิเคราะห์ที่หลากหลาย และให้คุณคุ้นเคยกับความสามารถ

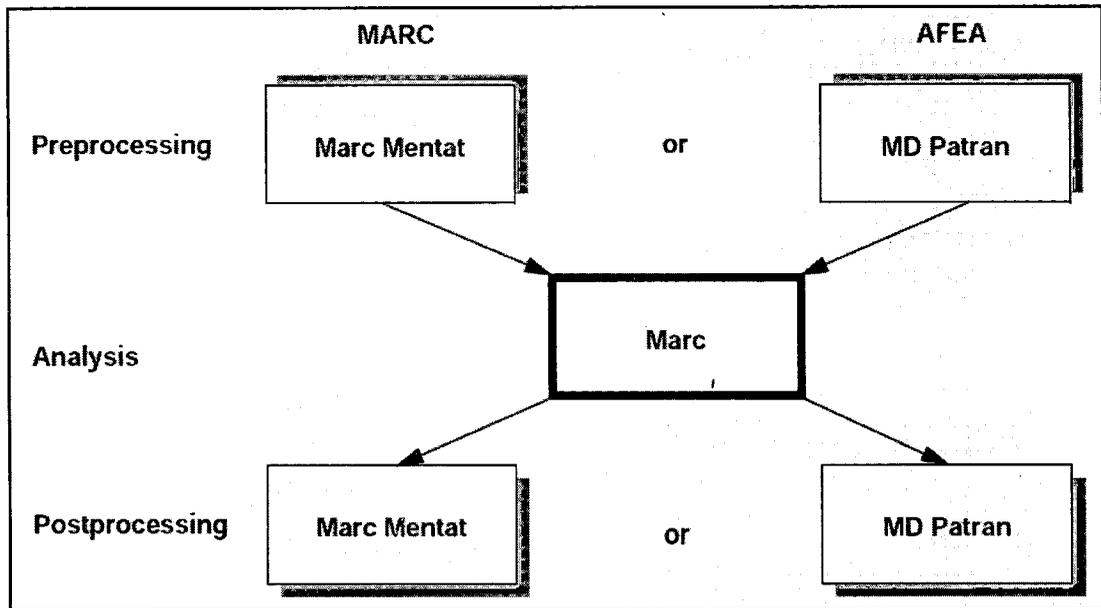
ต่างๆ ของโปรแกรม โปรแกรมจะดำเนินการไปตามวัตถุประสงค์ของการวิเคราะห์เมื่อป้อนข้อมูลเสร็จ จะแสดงผลแบบกราฟฟิกส์ [26]

การกำหนดเทคนิคแต่ละมิติของวัตถุที่ใช้ในการสร้างแบบจำลอง และแสดงผลลัพธ์ ดังนั้นระเบียบการไฟไนต์เอลิเมนต์จึงมีการจัดจำแนกเป็นประเภทตามมิติ และในหลายกรณีความซับซ้อนของแบบจำลองจะสอดคล้องกับมิติ จากนี้คุณสามารถสรุปว่าเมื่อคุณทราบวิธีการแก้ปัญหาแบบ 1 มิติ และ 3 มิติ (One and Three Dimension) อย่างไรก็ตามเอกลักษณ์ที่เป็นคุณสมบัติของวัตถุแบบ 1 มิติ ซึ่งตัวอย่างที่ครอบคลุมรูปแบบของการเชื่อมโยงเครือข่าย (Topology) ดังตัวอย่างเป็นการยากที่จะแสดงเส้นรูปร่างแบบเส้นที่เอลิเมนต์กับชนิดทางเรขาคณิต และการวิเคราะห์ ดังเช่น การถ่ายโอนความร้อน สถิติศาสตร์ พลศาสตร์ นอกจากนี้เนื้อหาวิชาที่ครอบคลุมเกี่ยวกับวัสดุนี้เป็นพื้นฐานที่มีความสำคัญมาก และง่ายต่อการเข้าถึงเข้าใจต่อผู้ที่ใช้งานเป็นครั้งแรก [26]

7. ระบบโปรแกรม Marc (The Marc System) [26]

ระบบของโปรแกรม Marc จะมีชุดโปรแกรมอื่นๆ ที่ช่วยสนับสนุนอำนวยความสะดวกในการวิเคราะห์ปัญหาทางวิศวกรรมแขนงกลศาสตร์โครงสร้าง การถ่ายเทความร้อน และการวิเคราะห์แม่เหล็กไฟฟ้า ซึ่งระบบของโปรแกรมสามารถแสดงดังภาพที่ 1.47 โดยระบบของโปรแกรมประกอบไปด้วยโปรแกรมต่างๆ ดังนี้

- 1 Marc for Analysis
- 2 Marc Mentat หรือ MD Patran for GUI
- 3 Marc and Marc Mentat or MD Patran
- 4 Analyze your structure (Marc)
- 5 Graphically depict the results (Marc and Marc Mentat or MD Patran)

รูปที่ 2.20 ระบบของโปรแกรม Marc [26]